

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною
безпекою

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:

В.о. завідувача кафедри,
к.е.н., доцент

_____ **Ольга ГУБАРИК**
« ____ » _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему:
Удосконалення організації обліку і контролю у фермерському
господарстві

Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Здобувачка

Інна ШЕЛЕМБА

Науковий керівник,
к.е.н., доцентка

Альона МІНЬКОВСЬКА

науковий ступінь, посада

Дніпро – 2024

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**Факультет:** Обліку і фінансів**Кафедра:** Обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою**Освітньо-професійна програма:** «Облік і оподаткування»**Спеціальність:** 071 «Облік і оподаткування»**Рівень вищої освіти:** другий (магістерський)**ЗАТВЕРДЖУЮ****Зав. кафедри** _____ **Ігор ПРИХОДЬКО**
« _____ » _____ 202_ р.**ЗАВДАННЯ****Мартинюк Інні Петрівні**

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Удосконалення організації обліку і контролю у фермерському господарстві**Науковий керівник:** Міньковська Альона Вікторівна, к.е.н., доцентка

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від 20 листопада 2023 року № 3509**2. Термін подання здобувачем роботи:** 12 грудня 2024 р.**3. Вихідні дані до роботи:** Закони України, Кодекси законів, Національні Положення (стандарты) бухгалтерського обліку, Інструкції, Положення, публікації статей у фахових виданнях, тези доповідей на міжнародних та всеукраїнських конференціях, спеціалізовані інтернет - видання з питань обліку і оподаткування, облікові дані та звітність СФГ «Нива» Кам'янського району Дніпропетровської області**4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)**Вступ. Теоретичні основи організації обліку і контролю у фермерському господарстві. Стан організації обліку у фермерському господарстві та його удосконалення. Контрольні процедури діяльності фермерського господарства та їх удосконалення. Висновки і пропозиції.**5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)**Передумови побудови раціональної організації обліку у фермерському господарстві. Організація внутрішньогосподарського контролю у фермерському господарстві. Динаміка показників структури майна СФГ «Нива» та джерел його утворення. Питома доля вартості необоротних активів в сумі майна СФГ «Нива» за період 2018-2022рр. Динаміка складових оборотних активів СФГ «Нива». Динаміка джерел утворення майна СФГ «Нива». Динаміка показників прибутковості СФГ «Нива». Динаміка показників ліквідності СФГ «Нива» за період 2018-2022рр. Динаміка показників ділової активності СФГ «Нива». Організаційні аспекти побудови обліку в СФГ «Нива». Схематичне зображення інтерфейсу програми AgriAnalytica. Пропоновані складові Положення про організацію обліку та облікову політику СФГ «Нива». Алгоритм відповідальності за результатами проведення внутрішнього контролю у розрізі виявлених порушень. Види організації системи внутрішнього контролю на підприємстві. Робочий документ перевірки за формою первинних документів з витрат на виробництво продукції рослинництва.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____ 14 лютого 2023 _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Теоретичні основи організації обліку і контролю у фермерському господарстві	лютий-березень - 2023р.	
2.	Аналіз показників ефективності діяльності суб'єкта підприємництва та організаційних аспектів обліку.	квітень-червень 2023р.	
3.	Стан організації обліку у фермерському господарстві та його удосконалення.	липень – серпень 2023р.	
4.	Контрольні процедури діяльності фермерського господарства та їх удосконалення.	жовтень – листопад 2023р.	
5.	Вступ	жовтень 2023	
6.	Висновки і пропозиції	грудень 2023р.	
7.	Оформлення роботи	січень 2024р.	

Здобувачка _____
(підпис)

_____ **Інна МАРТИНЮК** _____
(прізвище та ініціали)

Науковий керівник _____
(підпис)

_____ **Альона МІНЬКОВСЬКА** _____
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	5
ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ У ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ	11
1.1. Поняття та основні елементи організація обліку у фермерському господарстві	11
1.2. Передумови побудови раціональної та ефективної організації обліку у фермерському господарстві	16
1.3. Сутність внутрішньогосподарського контроль його об'єкти та суб'єкти у фермерському господарстві	20
Висновки до розділу 1	25
РОЗДІЛ 2. СТАН ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ У ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ТА ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ	27
2.1. Аналіз забезпеченості ресурсами та ефективності діяльності СФГ «Нива»	27
2.2. Фінансовий аналіз як складова облікового контенту для менеджменту в СФГ «Нива»	33
2.3. Організаційні аспекти побудови обліку в досліджуваному фермерському господарстві	35
2.4. Напрямки удосконалення організації обліку в фермерському господарстві	37
Висновки до розділу 2	40
РОЗДІЛ 3. КОНТРОЛЬНІ ПРОЦЕДУРИ ДІЯЛЬНОСТІ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ	43
3.1. Стан організації контролю у СФГ «Нива»	43
3.2. Удосконалення внутрішньогосподарського контролю у фермерському господарстві	46

Висновки до розділу 3	51
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58

РЕФЕРАТ

Тема: «Удосконалення організації обліку і контролю у фермерському господарстві»

Кваліфікаційна робота містить: 62 с., 12 рис., 6 табл., 51 літературних джерел.

Об'єктом дослідження є процес організації обліку і контролю у фермерському господарстві.

Предмет дослідження є сукупність теоретичних та практичних аспектів організації обліку і контролю у фермерському господарстві.

Метою кваліфікаційного дослідження є узагальнення теоретичних та аналіз практичних аспектів та надання рекомендацій з удосконалення організації обліку і контролю у фермерському господарстві.

Методи дослідження - аналіз та синтез, узагальнення та системний підхід, статистичні та аналітичні методи, моделювання в управлінському обліку, описовий, графічний та табличний методи.

Досліджено поняття та основні елементи організація обліку у фермерському господарстві, проаналізовано передумови побудови раціональної та ефективної організації обліку у фермерському господарстві, розкрито сутність внутрішньогосподарського контроль його об'єкти та суб'єкти у фермерському господарстві. Проаналізовано показники ефективності діяльності суб'єкта підприємництва; розкрито організаційні аспекти побудови обліку в досліджуваному фермерському господарстві; запропоновано напрями удосконалення організації обліку в фермерському господарстві. Досліджено стан організації контролю у СФГ «Нива»; розроблено шляхи удосконалення внутрішньогосподарського контролю у фермерському господарстві

Результати впроваджені в діяльність СФГ «Нива» Кам'янського району Дніпропетровської області.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

ОБЛІК, КОНТРОЛЬ, ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ, ФЕРМЕРСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО, ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКИЙ КОНТРОЛЬ.

ABSTRACT

Topic: "Improving the organization of accounting and control in farming"

The qualification work contains: 62 pages, 12 figures, 6 tables, 51 literary sources.

The object of the research is the process of organizing accounting and control in the farm.

The subject of the study is a set of theoretical and practical aspects of the organization of accounting and control in farming.

The purpose of the qualification research is to generalize theoretical and analyze practical aspects and provide recommendations for improving the organization of accounting and control in the farm economy.

Research methods - analysis and synthesis, generalization and systematic approach, statistical and analytical methods, modeling in management accounting, descriptive, graphic and tabular methods.

The concept and main elements of the organization of accounting in the farm economy were studied, the prerequisites for building a rational and effective organization of accounting in the farm economy were analyzed, the essence of intra-farm control, its objects and subjects in the farm economy was revealed. The performance indicators of the business entity were analyzed; the organizational aspects of building accounting in the studied farm are disclosed; directions for improving the organization of accounting in farming are proposed. The state of the organization of control at SFG "Niva" was studied; ways of improving intra-farm control in farming were developed.

The results are implemented in the activities of the SFG "Niva" of the Kamian district of the Dnipropetrovsk region.

KEYWORDS

ACCOUNTING, CONTROL, ORGANIZATION OF ACCOUNTING, FARMING, INTERNAL ECONOMIC CONTROL

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Організація обліку на малих підприємствах відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного управління та прийнятті стратегічних рішень; є ключовим елементом успішного управління та забезпечує фінансову стабільність та ефективність діяльності підприємства. Фермерські господарства залежать від раціонального використання землі, праці, обладнання та інших ресурсів для забезпечення прибутковості. Організація обліку і контролю дозволяє ефективно керувати цими ресурсами, виявляти недоліки та оптимізувати використання. Чіткий облік виробничих процесів та контроль за ними дозволяють фермерам виявляти ефективні та неефективні аспекти виробництва. Це дозволяє оптимізувати процеси, підвищувати продуктивність та знижувати витрати. Ефективний облік і контроль допомагають забезпечити фінансову стійкість фермерських господарств шляхом вчасного виявлення фінансових ризиків, моніторингу витрат та прибутку, а також раціонального використання фінансових ресурсів. Організація обліку і контролю у фермерських господарствах є актуальною і важливою для їхнього успішного функціонування, забезпечення стійкості та конкурентоспроможності.

Проблема організації обліку і контролю на малих підприємствах знаходиться в центрі уваги науковців. Значна увага була приділена: Алексєєва А.В., Васільєва В.Г., Меліхова Т.О., Троян О.В., Калюга Є.В., Єфіменко Т.І., Бугай Н.О., Савченко Р.О., Савченко Н.М., Дем'янюк І.В., Васільєва Л.М., Мулик Я.І., Цуркан А.О., Здирко Н.Г., Кравченко М.В. та інші.

Результати дослідження удосконалення теоретичних та практичних аспектів організації обліку та контролю у фермерському господарстві мають великий вклад у розвиток аграрної економіки України, що і спонукало до вибору теми кваліфікаційного дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційного дослідження є

узагальнення теоретичних та аналіз практичних аспектів для розробки рекомендацій з удосконалення організації обліку і контролю у фермерському господарстві.

Для досягнення мети в кваліфікаційній роботі поставлені завдання:

- дослідити поняття, основні елементи організація обліку та передумови побудови раціональної та ефективної організації обліку у фермерському господарстві;

- проаналізувати підходи до сутності внутрішньогосподарського контроль його об'єктів та суб'єктів у фермерському господарстві;

- провести аналіз показників ефективності діяльності суб'єкта підприємництва;

- розкрити організаційні аспекти побудови обліку в досліджуваному фермерському господарстві;

- запропонувати напрями удосконалення організації обліку в фермерському господарстві;

- дослідити стан організації контролю у СФГ «Нива»;

- розробити шляхи удосконалення внутрішньогосподарського контролю у фермерському господарстві

Об'єктом дослідження є процес організації обліку і контролю у фермерському господарстві.

Предмет дослідження є сукупність теоретичних та практичних аспектів організації обліку і контролю у фермерському господарстві..

Методи дослідження. Під час дослідження теоретичних питань широко використовувались методи аналізу та синтезу, узагальнення та системний підхід. Дослідження практичних аспектів здійснювалось за допомогою статистичного та аналітичного та описового методів.

Розробка рекомендацій з удосконалення зумовлена використанням методів моделювання в управлінському обліку, графічний та табличний методи.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в систематизації

наукових доробок в сфері організації обліку і контролю у фермерському господарстві та обґрунтуванні рекомендацій з їх удосконалення:

удосконалено:

- документальне оформлення процесу побудови облікової політики в частині пропонованого Положення про організацію обліку та облікову політику досліджуваного фермерського господарства з огляду на особливості його діяльності із виокремленням складових організаційно-технічної та методичної складової, що дозволить оптимізувати обліковий процес в частині надійного інструмента захисту в спорах з контролерами Державної податкової служби;

- методичне забезпечення контрольної функції в господарстві в частині розробленого алгоритму відповідальності за результатами проведення внутрішнього контролю у розрізі виявлених порушень, що дозволить охарактеризувати: виявлені порушення з врахуванням їх специфіки, суб'єкта-порушника, а також результат за видами понесеної відповідальності;

дістало подальшого розвитку:

- методичні підходи до визначення основних передумов раціональної організації обліку у фермерському господарстві, які включають наступні аспекти: ретельний аналіз структури та особливостей технологічних процесів, а також організаційної структури підприємства; встановлення ефективних комунікацій та взаємовідносин між виробничими підрозділами та бухгалтерією для забезпечення правильної організації обліку господарських процесів; визначення чітких правил та порядку документування господарських операцій; використання сучасних засобів обробки інформації;

- організаційний підхід до облікового процесу фермерського господарства за допомогою спеціалізованої комп'ютерної програми AgriAnalytica, оптимальної з точки зору цінової політики, можливостей хмарного розміщення, підтримки фахівців та врахування особливостей діяльності фермерських господарств.

- документальне оформлення контрольних процедур витрат на виробництво продукції рослинництва та розрахунку її собівартості в частині розроблених робочих документів контролера, що слугуватимуть для обґрунтування доказів та підвищать якість перевірки за рахунок відображення та накопичення інформації щодо об'єкту контролю.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні наукові положення, висновки та пропозиції було представлено для обговорення на I Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Обліково-фінансове, інформаційне та мовно-комунікаційне забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки» (м. Дніпро, ДДАЕУ, 26-27 жовтня 2023 р.).

Публікації. Основні положення кваліфікаційної роботи представлені у 2 наукових працях, зокрема, 1 стаття у колективній монографії та 1 теза доповіді – у збірнику матеріалів науково-практичної конференції.

Структура і обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 51 найменувань. Загальний обсяг роботи складає 62 сторінок комп'ютерного тексту, робота містить 6 таблиць та 12 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ У ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

1.1. Поняття та основні елементи організація обліку у фермерському господарстві

Важливо забезпечити, щоб уся економічна інформація була раціонально організована для прийняття розумних управлінських рішень. Бухгалтерський облік і звітність повинні давати повну, обґрунтовану і достовірну інформацію для управління економікою підприємств. Ступінь економічності роботи значною мірою визначається організацією обліково-контрольних функцій на підприємстві. Поки бухгалтерський облік структурований раціонально, трудомістка діяльність стає менш обтяжливою для бухгалтерів і дає більше часу для аналізу та управління.

Відмітимо, що термін «організація» може мати різні смислові відтінки, в залежності від контексту, в якому він використовується. Це відноситься до способу, яким організація структурує свої операції та ділиться обов'язками між працівниками. Це може включати організаційну структуру, процеси та процедури. Наприклад, загальному вигляді «організація» може розглядатися як упорядкування та налагодження певної системи [8, с.26]. Це може включати в себе встановлення структури, розподіл обов'язків та визначення процесів для досягнення певних цілей. Організація може також включати в себе розробку та впровадження методів та стратегій для оптимізації робочих процесів та досягнення ефективності. Вона створює рамки, в межах яких співробітники можуть працювати, спілкуватися та виконувати свої обов'язки.

Отже, упорядкування та налагодження системи, щоб досягти певних цілей, може бути визначеною характеристикою організації в її найзагальнішому розумінні.

На початку зазначимо, що враховуючи те, що на рівні нормативно-правових актів не затверджено поняття «організація бухгалтерського обліку»

(ОБО) відповідно не існує єдиного підходу до трактування дефініції «організація обліку», отже пропонуємо розглянути наукову полеміку щодо даного поняття.

Організація обліку - це процес створення та налагодження системи обліку фінансових транзакцій, який забезпечує точне та систематичне відображення всіх операцій, що відбуваються на підприємстві [21, с.43]. Цей процес включає в себе розробку внутрішніх правил, процедур і систем, які дозволяють збирати, класифікувати, реєструвати та звітувати про фінансові події і транзакції.

Організація обліку у фермерському господарстві також включає в себе визначення ролей та відповідальностей працівників, які несуть відповідальність за проведення обліку, встановлення внутрішніх контрольних процедур для запобігання помилкам та шахрайству, а також забезпечення відповідності фінансової звітності стандартам та законодавству.

Узгоджена та систематична організація обліку у фермерському господарстві є важливою для забезпечення достовірності та цілісності фінансової інформації, яка є основою для прийняття управлінських рішень та забезпечення фінансової стабільності підприємства.

Васільєва Л.М. переконана, що ОБО це «сукупність умов, при яких найбільш раціонально відбувається накопичення, обробка та зберігання бухгалтерської інформації з метою отримання достовірної та своєчасної інформації про діяльність підприємства» [7, с.33].

Кузнєцова С. наголошує, що організація бухгалтерського обліку у фермерському господарстві – це «сукупність дій зі створення цілісної системи обліку, підтримання і підвищення її організованості, функціонування якої спрямоване на забезпечення інформаційних потреб користувачів облікової інформації» [20, с.17].

На думку Кононова О.Є. ОБО – це «система умов та елементів побудови облікового процесу з метою отримання достовірної та своєчасної інформації про господарську діяльність підприємства» [15, с.15].

Бутинець Ф.Ф., Шигун М.М., Шулепова С.М., Олійник О.В. зосереджені на технічних та методологічних аспектах організації бухгалтерського обліку,

який включає розробку і впровадження систем, процедур та методів обліку, які забезпечують збір, класифікацію, обробку та звітування про фінансові трансакції [3, с. 98].

Костенко Н. розглядає організацію бухгалтерського обліку у фермерському господарстві як стратегічний елемент управління підприємством. Він включає розробку стратегій, політик та процедур, спрямованих на досягнення цілей підприємства через оптимізацію фінансового обліку [16, с.8].

Васільєва Л.М. підкреслює важливість організації обліку у фермерському господарстві як джерела інформації для прийняття управлінських рішень. При цьому організація бухгалтерського обліку зорієнтована на забезпечення достовірної, своєчасної та корисної інформації для керівництва [7, с.31].

Відмітимо, що з точки зору професійного бухгалтера, організація бухгалтерського обліку означає розробку і впровадження стандартів бухгалтерського обліку, які відповідають вимогам міжнародних стандартів фінансової звітності або національного законодавства.

Також наголосимо, що організація бухгалтерського обліку у фермерському господарстві це частина загальної системи управління підприємством, тобто це визначення стратегічних цілей обліку, таких як забезпечення фінансової стійкості, ефективного використання ресурсів та створення стимулюючої середовища для розвитку підприємства.

Як переконані Кужельний М.В., Левицька С.О. організація бухгалтерського обліку – це «система методів та заходів, які забезпечують оптимальне функціонування бухгалтерського обліку та його подальший розвиток» [19, с.94].

На нашу думку, організація обліку у фермерському господарстві – це процес створення і підтримку внутрішніх процедур, політик та правил, які забезпечують правильну, точну і своєчасну облікову інформацію. При цьому відмітимо, що керівник підприємства відповідає за призначення кваліфікованих бухгалтерів та надання їм необхідних ресурсів для виконання їх обов'язків, встановлення внутрішніх процедур контролю за обліком, а також за

організацію аудиту облікової інформації. Важливим аспектом цієї діяльності є забезпечення взаємодії бухгалтерського відділу з іншими відділами підприємства для забезпечення інтегрованого обліку фінансової інформації та підтримки прийняття управлінських рішень на основі цієї інформації.

Таким чином, організація обліку у фермерському господарстві є одним з ключових етапів у створенні підприємства та підготовці його до успішної діяльності. Організований облік є основою для відстеження фінансових операцій, контролю за витратами та прибутком, аналізу фінансового стану підприємства та прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Виділимо причини, чому організація обліку є важливою:

1. Забезпечення контролю над фінансами [30, с.127]. Організований облік дозволяє відстежувати всі фінансові операції, що відбуваються на підприємстві, та забезпечує контроль за витратами, прибутком та зобов'язаннями.

2. Підготовка фінансової звітності. Облік формує основу для підготовки фінансової звітності, яка необхідна для зовнішніх стейкхолдерів, таких як інвестори, кредитори та регуляторні органи.

3. Планування та прогнозування [3, с.12]. Організований облік допомагає в плануванні фінансових цілей та прогнозуванні майбутніх фінансових результатів.

4. Дотримання законодавства. Правильно організований облік допомагає підприємству дотримуватися всіх фінансових та податкових законів та нормативів.

5. Аналіз та прийняття рішень [21, с.103]. Облік забезпечує необхідну інформацію для аналізу фінансового стану підприємства та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Отже, організація обліку є важливою складовою успішної діяльності підприємства і її недоліки можуть призвести до серйозних проблем та фінансових втрат. Наголосимо, що організація обліку включає в себе створення методів, процедур і систем, що дозволяють збирати, класифікувати, реєструвати та аналізувати фінансову інформацію. Організація обліку включає в себе такі елементи (рис. 1.1):

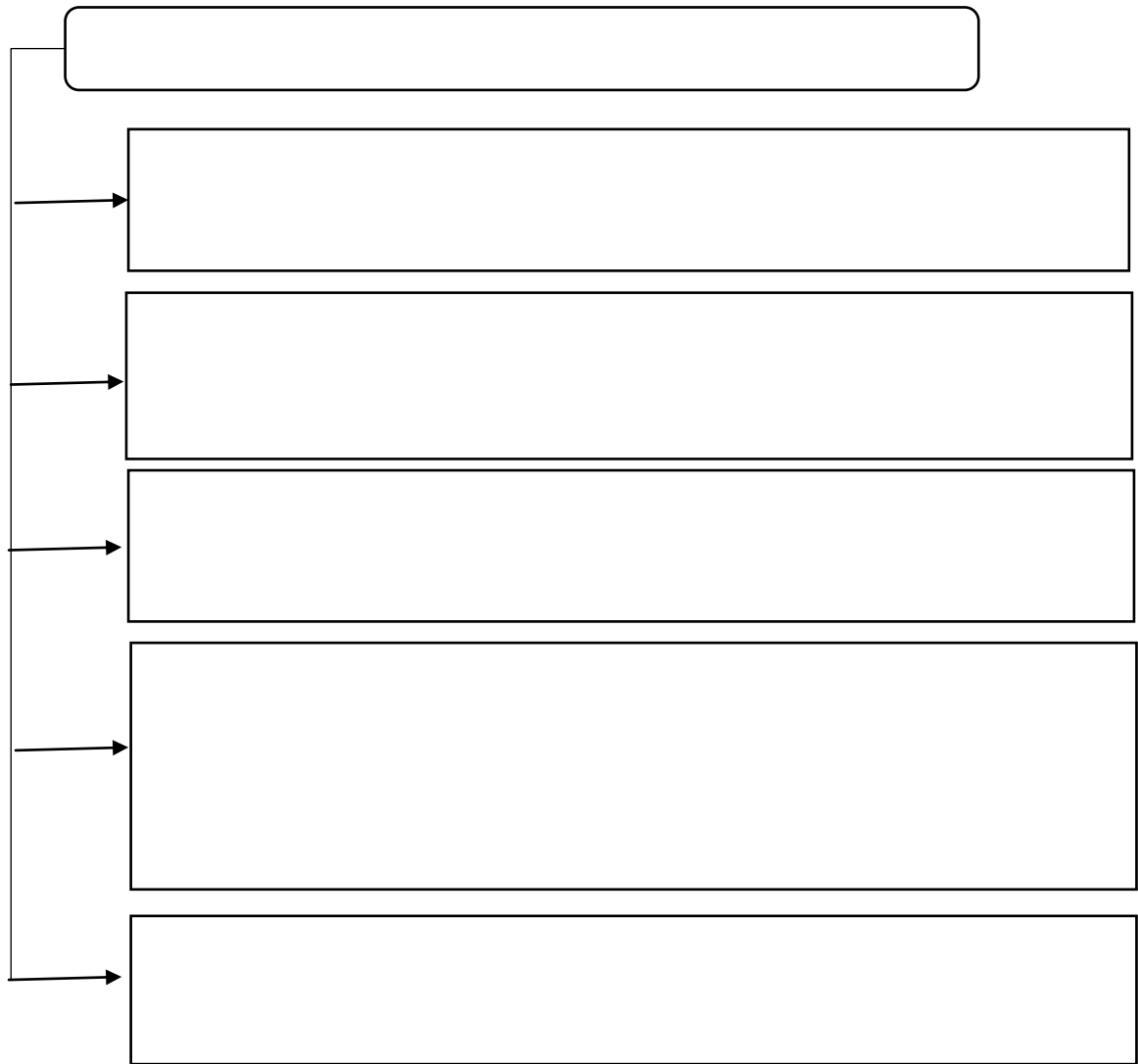

Рис. 1.1. Елементи організації обліку у фермерському господарстві

Узагальнимо: організація обліку у фермерському господарстві створює фундамент для ефективного ведення бухгалтерського обліку і забезпечує надійну фінансову звітність, яка допомагає у прийнятті обґрунтованих управлінських рішень. Надійна фінансова звітність, в свою чергу, є ключовим інструментом для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Керівництво підприємства може користуватися цією інформацією для аналізу фінансового стану компанії, виявлення тенденцій та ризиків, планування майбутніх дій та прийняття стратегічних рішень. Таким чином, організація обліку відіграє важливу роль у забезпеченні стабільності та успішності підприємства

1.2. Передумови побудови раціональної та ефективної організації обліку у фермерському господарстві

Раціональна організація економічної інформації передбачає не лише збір та зберігання даних, але й їх аналіз, систематизацію та представлення у такий спосіб, щоб керівництво могло приймати обґрунтовані рішення на основі цієї інформації. Раціональна організація бухгалтерського обліку у фермерському господарстві є ключовим елементом для ефективного управління діяльністю підприємства. Вона дозволяє забезпечити точність, надійність та актуальність фінансової інформації, необхідної для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

На думку Кужельний М.В., Левицька С.О., «раціональна організація обліку передбачає дотримання системного підходу, цілісності, всебічності, субординації, динамічності, випереджаючого відображення, системоутворюючих відносин окремих частин і елементів» [19, с.98].

Як зазначає Островерха Р.Е. раціональна організація обліку на підприємстві - це система, яка спрямована на ефективне ведення обліку з урахуванням потреб та характеристик конкретного підприємства [31, с.56].

На думку Васільєвої Л.М. ефективна ОБО включає планування та впровадження оптимальних методів та процедур для ефективного ведення бухгалтерського обліку, що забезпечує максимальну продуктивність та ефективність, провадження сучасних інформаційних технологій та програмного забезпечення для автоматизації облікових процесів та підвищення їхньої точності та ефективності [7, с.32].

Зазначимо, що раціональна організація бухгалтерського обліку у фермерському господарстві функціонує як методична база, що забезпечує отримання, відображення і застосування знань про принципи, форми та способи побудови процесу обліку, а також отримання інформації про господарську діяльність. Ключові функції та завдання цієї організації:

1. Розробка методичних матеріалів. Розроблення інструкцій, положень, методичних посібників та інших документів, які описують принципи, форми та

способи ведення бухгалтерського обліку відповідно до вимог законодавства та стандартів.

2. Навчання та консультації. Організація навчальних заходів, семінарів, тренінгів та консультацій з питань бухгалтерського обліку для працівників підприємства з різних відділів та рівнів управління.

3. Підтримка інформаційної системи [15, с.98]. Забезпечення належної функціональності та оновлення інформаційних систем, які використовуються для ведення бухгалтерського обліку, а також надання технічної підтримки.

4. Аналіз і вдосконалення процесів. Проведення аналізу ефективності та якості бухгалтерського обліку на підприємстві, ідентифікація проблем та пропозиції щодо їх вирішення та вдосконалення.

5. Забезпечення відповідності стандартам [21, с.76]. Впровадження та забезпечення відповідності бухгалтерського обліку міжнародним та національним стандартам, а також вимогам законодавства.

Отже, раціональна організація бухгалтерського обліку виконує важливу роль у забезпеченні належного функціонування системи обліку та забезпеченні відповідності її роботи вимогам та стандартам.

Кундря-Висоцька О.П. підкреслює важливість раціональної організації бухгалтерського обліку на підприємстві для успішного управління його економікою та відмічає, що інформація, зібрана через бухгалтерський облік, є основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень [22, с. 65].

На думку Наумова Т.А., Акімова Н.С., Чернікова І.Б., Кирильєва Л.О. якість управління економікою підприємства залежить від того, наскільки точно та повно бухгалтерський облік відображає фінансовий стан підприємства. Недостовірна інформація може призвести до неправильних рішень [30, с.32].

Кузь В.І. до показників ефективної ОБО відновить: покращення робочих процесів, визначення чіткої організаційної структури та розподіл завдань і відповідальності між співробітниками, щоб уникнути дублювання робіт та забезпечити ефективну координацію; гнучке реагування на зміни у бізнес-середовищі, технологічні інновації та законодавчі вимоги для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності підприємства [21, с.18].

Виділимо основні передумови раціональної організації обліку у фермерському господарстві, які включають наступні аспекти (рис. 1.2):

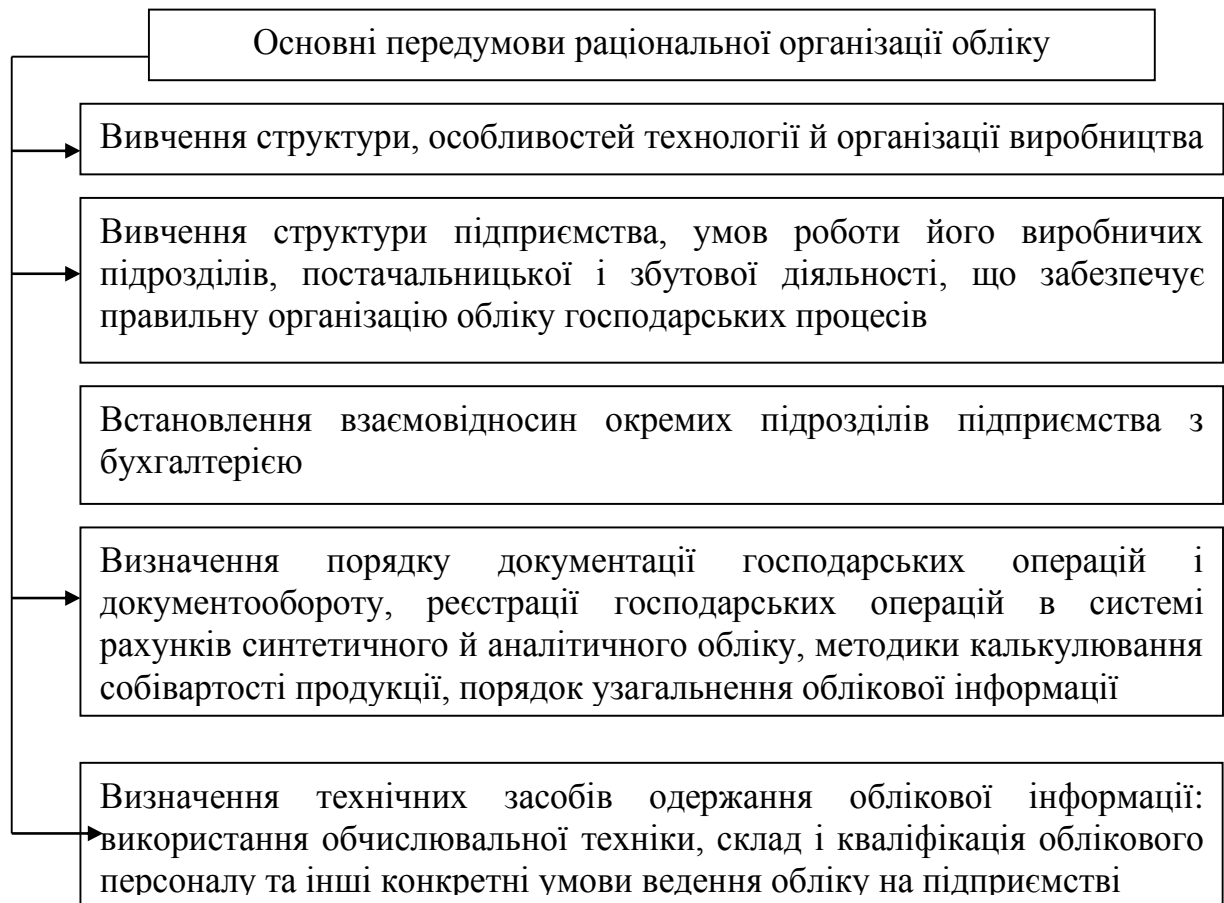

Рис. 1.2. Передумови побудови раціональної організації обліку у фермерському господарстві

Таким чином, це передбачає чітку структуру та організаційні процеси, тобто чітке визначення відповідальності, розподіл завдань та процесів між працівниками бухгалтерського відділу. Чітка структура допомагає уникнути дублювання робіт та забезпечує ефективність виконання завдань.

Наголосимо, що раціонально організований бухгалтерський облік дозволяє оптимізувати робочі процеси, зменшити витрати і збільшити продуктивність праці облікових працівників, а також зменшення часу, витраченого на рутинні бухгалтерські операції, дозволяє більше уваги приділити аналізу фінансової інформації та контролю над фінансовою діяльністю підприємства.

На думку Кужельний М.В., Левицька С.О. застосування сучасних програмних засобів та інформаційних технологій для автоматизації

бухгалтерського обліку допомагає зменшити ручну працю та помилки, підвищує швидкість обробки інформації та забезпечує точність даних [20, с.150].

Організація обліку у фермерському господарстві повинна дотримуватися вимог законодавства та бухгалтерських стандартів. Це забезпечує відповідність фінансової звітності встановленим нормам та правилам.

Гарасим П.М., Приймак С.В. наголошують на наявності кваліфікованих співробітників з необхідними знаннями та навичками у галузі бухгалтерського обліку є важливою передумовою для раціональної організації обліку [8, с.98].

Ми акцентуємо увагу на побудові чіткої структури облікового відділу, тобто визначення ролей, відповідальності та ієрархії працівників в обліковому відділі, що дозволяє ефективно розподіляти завдання та координувати роботу. Також відмітимо і те, що впровадження системи внутрішнього контролю та проведення аудиту дозволяє вчасно виявляти та виправляти помилки, а також запобігати шахрайству та несанкціонованому доступу до даних.

Кузь В.І. переконаний, що ефективна організація обліку повинна бути гнучкою та адаптивною до змін в умовах бізнесу та вимог ринку. Це передбачає можливість швидко реагувати на зміни в законодавстві, технологіях та стратегічних цілях компанії [21, с.132].

Васільєва Л.М. наголошує на тому, що ключовою передумовою ефективної організації обліку є «розробка плану організації обліку, яким визначається зміст, послідовність і строки виконання облікових робіт на підприємстві, порядок одержання інформації, складання і додання звітності» [7, с.32].

Таким чином, ефективність організації обліку у фермерському господарстві можемо представити через наступні аспекти:

- точність і надійність фінансової звітності [3, с.67]. Якість обліку відображається в точності та достовірності фінансової звітності. Чим більш точно та надійно відображена фінансова статистика, тим ефективніше облік;
- оптимізація процесів. Інтеграція ефективних процесів у бухгалтерському обліку дозволяє скоротити час та ресурси, необхідні для

виконання рутинних завдань, тим самим підвищуючи продуктивність та ефективність роботи;

- відповідність законодавству та стандартам. Забезпечення відповідності бухгалтерського обліку законодавству та міжнародним стандартам дозволяє уникнути правопорушень та мінімізувати ризики для підприємства;

- ефективне використання ресурсів [8, с.98]. Рациональна організація обліку дозволяє оптимізувати використання фінансових та людських ресурсів, що призводить до зниження витрат і підвищення ефективності;

- підтримка управлінського прийняття рішень. Якісна облікова інформація надає керівництву підприємства необхідні дані для прийняття обґрунтованих стратегічних та оперативних рішень.

Островерха Р.Е. додає, що ефективна ОБО допомагає мінімізувати помилки та ризики, пов'язані з неправильним веденням обліку, що може призвести до фінансових втрат та інших негативних наслідків для підприємства [31, с.103].

Отже, рациональна організація обліку у фермерському господарстві є надзвичайно важливою для ефективного управління його економікою. Це ключовий елемент, який забезпечує надійність фінансової звітності, точність даних та глибокий аналіз фінансових показників. Рационально організований бухгалтерський облік допомагає керівництву приймати обґрунтовані стратегічні та тактичні рішення, сприяє ефективному використанню ресурсів та забезпечує стабільність фінансового стану підприємства. Тому важливо приділяти належну увагу організації бухгалтерського обліку, щоб забезпечити успішну діяльність та розвиток підприємства.

1.3. Сутність внутрішньогосподарського контролю його об'єкти та суб'єкти у фермерському господарстві

У сучасних умовах бізнес-середовище стає все більш складним і конкурентним. Підприємства зіштовхуються з різноманітними викликами,

такими як швидкі зміни на ринку, розвиток технологій, зміни у законодавстві тощо. Внутрішній контроль допомагає підприємствам пристосовуватися до цих змін та ефективно управляти ризиками.

Як зазначає Ткаченко А.М. «ефективний внутрішній контроль дозволяє підприємствам забезпечити точність та надійність фінансової звітності» [48, с.50]. Це особливо важливо для приваблення інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених сторін, а також для забезпечення фінансової стабільності самого підприємства. Законодавство та регуляторні вимоги постійно змінюються, і підприємствам необхідно відповідати цим змінам. Ефективний внутрішній контроль допомагає підприємствам виконувати всі необхідні вимоги та уникати можливих штрафів чи інших негативних наслідків.

Таким чином, внутрішній контроль залишається актуальним для підприємств у будь-який час, оскільки він допомагає їм ефективно управляти ризиками, підвищувати ефективність та забезпечувати відповідність законодавчим вимогам. Внутрішньогосподарський контроль на підприємстві є важливим елементом ефективного управління та забезпечення його стабільності та успішності.

Внутрішньогосподарський контроль у фермерському господарстві має особливу вагу через специфіку його діяльності та умов, в яких воно здійснюється. На наше переконання основні причини, чому внутрішній контроль є необхідним для фермерських господарств:

1. Оптимізація використання ресурсів [23, с.65]. Фермерські господарства мають обмежені ресурси, такі як земля, вода, добрива та інші матеріали. Внутрішній контроль допомагає ефективно використовувати ці ресурси, зменшуючи втрати та забезпечуючи оптимальні результати вирощування продукції.

2. Управління ризиками. Фермерство пов'язане з різними ризиками, такими як погодні умови, ринкові коливання та хвороби рослин або тварин. Внутрішній контроль допомагає ідентифікувати ці ризики та приймати заходи для їх управління та зменшення впливу на бізнес.

3. Дотримання вимог стандартів якості та безпеки [28]. Фермерські

господарства повинні дотримуватися високих стандартів якості та безпеки продукції. Внутрішній контроль допомагає забезпечити, що всі аспекти виробництва, обробки та збуту продукції відповідають цим вимогам.

4. Фінансовий контроль. Фермерські господарства потребують ефективного фінансового управління для забезпечення стабільності та розвитку. Внутрішній контроль допомагає виявляти можливі фінансові проблеми та ризики, а також забезпечує точність та достовірність фінансової звітності.

5. Дотримання законодавства та регуляторних вимог. Фермерські господарства повинні дотримуватися різноманітних законодавчих та регуляторних вимог, що стосуються якості продукції, охорони навколишнього середовища, здоров'я та безпеки працівників та інших аспектів діяльності. Внутрішній контроль допомагає забезпечити відповідність цим вимогам.

Отже, внутрішній контроль є ключовим елементом успішної діяльності фермерських господарств, оскільки він допомагає забезпечити ефективне використання ресурсів, управління ризиками та дотримання вимог законодавства та стандартів.

Внутрішньогосподарський контроль (ВГК) - це система процедур, політик та практик, які впроваджуються для забезпечення ефективного управління та виконання стандартів, забезпечення точності та надійності облікової інформації, а також запобігання та виявлення шахрайства та помилок. Основна сутність цього контролю полягає в тому, щоб запобігти та виявити будь-які помилки, шахрайство, втрати чи інші неправомірні дії, які можуть виникнути в ході здійснення господарської діяльності.

Череп А.В., Юдіна Х.К. наголошують, що внутрішньогосподарський контроль «передбачає систему процедур, політик та практик, спрямованих на забезпечення ефективного та ефективного управління фінансовими ресурсами, активами, операціями та процесами в господарстві» [49, с.70].

Як зазначає Макалюк І.В. сутність контролю полягає в внутрішніх механізмах, які допомагають запобігати помилкам, шахрайству, зловживанням та іншим ризикам, а також вчасно виявляти і вирішувати будь-які

невідповідності, що можуть виникнути у процесі діяльності фермерського господарства [23, с.34].

Мельник К.П. розглядає ВГК як «контроль, що здійснюється власниками, бухгалтерськими, фінансовими та іншими функціональними службами підприємств» [19, с.165]. Мулик Я.І., Цуркан А.О. наголошують на тому, що ВГК це в першу чергу «контроль з боку господарства за діяльністю своїх підрозділів, при цьому перевіряється вся господарська діяльність або її окремі сторони» [28]. Як зазначає Умерова Г. ВГК це «інструмент, що має сприяти підвищенню ефективності та досягненню поставлених цілей, запобіганню збитків та витрат при здійсненні діяльності підприємства» [51, с.310].

На нашу думку, внутрішньогосподарський контроль у фермерському господарстві - це система заходів, процедур та політик, спрямованих на забезпечення ефективного та економічного ведення сільськогосподарської діяльності, запобігання шахрайству, помилкам, а також виявлення і виправлення недоліків і втрат. Основні аспекти сутності внутрішньогосподарського контролю включають:

1. Захист активів. ВГК допомагає забезпечити захист майна та активів фермерського господарства від крадіжок, руйнування та інших форм втрат.

2. Відповідність законодавству та стандартам. ВГК допомагає забезпечити відповідність діяльності фермерського господарства вимогам законодавства, стандартам бухгалтерського обліку та агропромислової практики.

3. Оптимізація внутрішніх процесів [23, с.114]. ВГК допомагає виявляти та усувати недоліки в організації робочих процесів, що сприяє підвищенню продуктивності та ефективності сільськогосподарської діяльності.

4. Запобігання та виявлення шахрайства та втрат. ВГК допомагає ідентифікувати можливі джерела шахрайства та втрат, а також запобігає їхньому виникненню або вчасно виявляє їх для подальшого врегулювання.

5. Контроль за фінансами та обліком [48, с.52]. ВГК включає в себе систему контролю за фінансовою діяльністю, бухгалтерським обліком та звітністю, що допомагає забезпечити точність та достовірність фінансової

інформації.

6. Оцінка ризиків. ВГК допомагає виявляти та оцінювати ризики, пов'язані з діяльністю фермерського господарства, і розробляти стратегії їхнього управління.

Наголосимо, що чітке розуміння сутності об'єктів та суб'єктів внутрішньогосподарського контролю є ключовим для його ефективного функціонування у фермерському господарстві.

Як зазначають Ярова А.Л., Бойко Д.О. розуміння об'єктів контролю допомагає ідентифікувати та оцінити ризики, яким підлягає господарська діяльність, і визначити, які аспекти потребують особливої уваги, а розуміння суб'єктів контролю допомагає визначити, хто саме має відповідати за проведення контрольних заходів та забезпечення правильності інформації [50, с.60].

Ідентифікація об'єктів контролю дозволяє фокусувати увагу на ключових аспектах діяльності, де можливі ризики, та розробляти ефективні стратегії їх управління [51, с.315]. Розуміння суб'єктів контролю допомагає визначити, хто має відповідати за виявлення та мінімізацію цих ризиків.

Об'єкти внутрішнього контролю - це різноманітні аспекти діяльності фермерського господарства, які підлягають контролю та оцінці. Ці об'єкти можуть включати фінансову звітність, виробничі процеси, управління ризиками, дотримання законодавства, якість продукції та безпеку праці.

Суб'єкти внутрішнього контролю - це особи або групи осіб у фермерському господарстві, відповідальні за здійснення контрольних процедур та забезпечення ефективного функціонування контрольних механізмів. Серед суб'єктів можуть бути керівництво підприємства, фінансовий відділ, виробничі менеджери, внутрішні аудитори та інші працівники.

Васільєва Л.М. зазначає, що у фермерських господарствах об'єкти ВГК раціонально поділяти «за видами виробництв (рослинництво, тваринництво, допоміжне виробництво, обслуговуюче виробництво тощо) та структурним підрозділам, що дозволить здійснювати контроль за центрами відповідальності» [5, с. 656].

Чітке розуміння об'єктів дозволяє ідентифікувати ключові аспекти, які підлягають контролю та оцінці, в той час як розуміння суб'єктів допомагає визначити, хто саме відповідає за виконання контрольних завдань та процедур. Завдяки цьому розумінню можна створити систему внутрішнього контролю, яка ефективно враховує потреби та особливості фермерського господарства та забезпечує захист його інтересів та ресурсів.

Важливо також забезпечити відповідну документацію кожного етапу процесу контролю, щоб мати можливість відстежувати історію та проведені зміни. На рис. 1.3 наведено схему організації внутрішньогосподарського контролю у фермерському господарстві.

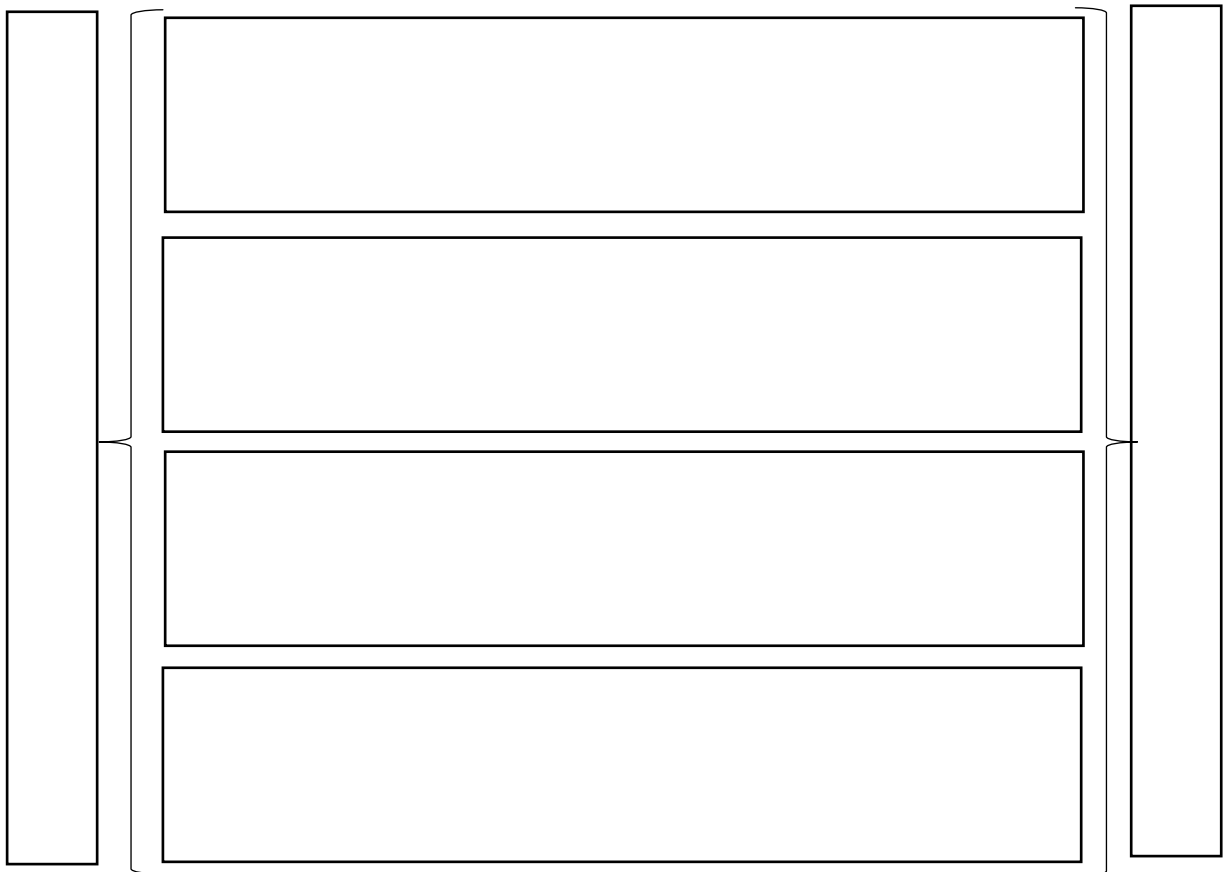

Рис. 1.3. Організація внутрішньогосподарського контролю у фермерському господарстві

Ці етапи є ключовими для успішної організації внутрішньогосподарського контролю у фермерському господарстві, оскільки вони допомагають забезпечити надійність, ефективність та стабільність діяльності господарства.

Отже, внутрішньогосподарський контроль важливий для забезпечення стабільності, ефективності та успішності діяльності фермерського господарства, а також для підтримки довіри учасників ринку та інших зацікавлених сторін.

Висновки до розділу 1

1. Встановлено, що організація обліку у фермерському господарстві – це процес створення і підтримку внутрішніх процедур, політик та правил, які забезпечують правильну, точну і своєчасну облікову інформацію, яка допомагає у прийнятті обґрунтованих управлінських рішень. Визначено основні елементи організації обліку, які передбачають: визначення облікових політик і процедур; створення системи обліку; планування контролю за обліком; формування облікового апарату; навчання персоналу; впровадження інформаційних технологій.

2. Зазначено, що раціональна організація бухгалтерського обліку у фермерському господарстві функціонує як методична база, що забезпечує отримання, відображення і застосування знань про принципи, форми та способи побудови процесу бухгалтерського обліку, а також отримання інформації про господарську діяльність підприємства. Запропоновано ключові функції та завдання цієї організації: розробка методичних матеріалів; навчання та консультації; підтримка інформаційної системи; аналіз і вдосконалення процесів; забезпечення відповідності стандартам.

3. Виділено основні передумови раціональної організації обліку у фермерському господарстві, які включають наступні аспекти: ретельний аналіз структури та особливостей технологічних процесів, а також організаційної структури підприємства; встановлення ефективних комунікацій та взаємовідносин між виробничими підрозділами та бухгалтерією для забезпечення правильної організації обліку господарських процесів; визначення чітких правил та порядку документування господарських операцій; використання сучасних засобів обробки інформації.

4. Наголошено, що внутрішньогосподарський контроль у фермерському господарстві - це система заходів, процедур та політик, спрямованих на забезпечення ефективного та економічного ведення сільськогосподарської діяльності, запобігання шахрайству, помилкам, а також виявлення і виправлення недоліків і втрат. Визначену структуру організації внутрішньогосподарського контролю у фермерському господарстві: об'єкти та суб'єкти контролю; аналіз потреб і ризиків; визначення контрольних процедур; розподіл обов'язків; моніторинг та оцінка.

РОЗДІЛ 2. СТАН ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ У ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ТА ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

2.1. Аналіз забезпеченості ресурсами та ефективності діяльності СФГ «Нива»

Невід'ємною частиною аграрного бізнесу в країні є діяльність фермерських господарств, які є малими підприємствами з залученням земельних паїв фізичних осіб на умовах договорів оренди. Досліджуване селянське фермерське господарство «Нива» є зареєстрованим суб'єктом підприємництва в с. Пушкарівка Кам'янського району Дніпропетровської області з 2002 року. Територіальне розташування підприємства є вигідним з точки зору кліматичних умов та наявності логістичної розв'язки для укладання вигідних контрактів для реалізації вирощеної сільськогосподарської продукції. Діяльність СФГ «Нива» пов'язана з вирощуванням сільськогосподарських культур (зернових і технічних).

В господарстві є сільськогосподарська техніка для вирощування продукції рослинництва, догляду за нею та збору урожаю. За необхідності керівним персоналом підприємства приймається рішення щодо залучення послуг сторонніх організацій для здійснення процесу виробництва і реалізації продукції. Грошові кошти СФГ «Нива» зберігаються на рахунку в банку «Пумб». Досліджуване господарство зареєстровано в Державній податковій службі як платник податків. В господарстві є адміністративний офіс з керівним персоналом, машинно-тракторний парк та ремонтна майстерня. В господарстві залучено для виробництва та управління 20 працівників за безстроковими трудовими договорами та у весняно-літній сезон залучаються сезонні працівники.

Показники звітності у фермерському господарстві є ключовими для оцінки фінансового стану, результативності та ефективності діяльності підприємства а також допомагають власникам та управлінцям фермерських

господарств зробити інформовані рішення щодо фінансового управління, стратегічного планування та оптимізації діяльності підприємства. Для аналізу забезпеченості ресурсами в СФГ «Нива» проаналізуємо показники звітності за період 2018-2022рр в частині Балансу – Звіту про фінансовий стан. Динаміку показників структури майна СФГ «Нива» та джерел його утворення наведено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка показників структури майна СФГ «Нива»
та джерел його утворення

Показники структури	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відношення у % 2022 р. до 2018 р.
Вартість майна - усього	7012	7589	7985	8796	9785	139,55
Вартість необоротних активів	2552	2368	2292	2621	3395	134,03
Вартість основних засобів	2501	2297	2269	2564	3327	131,95
Вартість нематеріальних активів	51	71	23	58	68	129,14
Вартість оборотних активів	4460	5221	5693	6175	6390	143,28
Вартість запасів	1026	1305	1480	1840	2013	196,23
Сума поточної дебіторської заборгованості	2676	3133	3416	3693	3821	142,80
Грошові кошти	758	783	797	642	556	73,32
Розмір власного капіталу	2665	2884	3034	3342	3718	139,55
Сума зареєстрованого капіталу	89	89	89	89	89	100,00
Сума поточних зобов'язань	4347	4705	4951	5454	6067	139,55

Дані таблиці свідчать про підвищення вартості майна на 39,55% за аналізований період. В структурі майна зміни склали 34,03% в частині вартості необоротних активів та 43,28% в частині суми оборотних активів. Питома доля вартості необоротних активів в сумі майна СФГ «Нива» за період 2018-2022рр. наведена на рис. 2.1. Як бачимо, відсоток питомої ваги складає від 28,7% до 36,4%, причому спостерігаємо зменшення цього показника у 2022 році на 1,7

в.п. В складі необоротних активів спостерігаємо зміну вартості основних засобів на 31,95% та вартості нематеріальних активів на 29,14%.

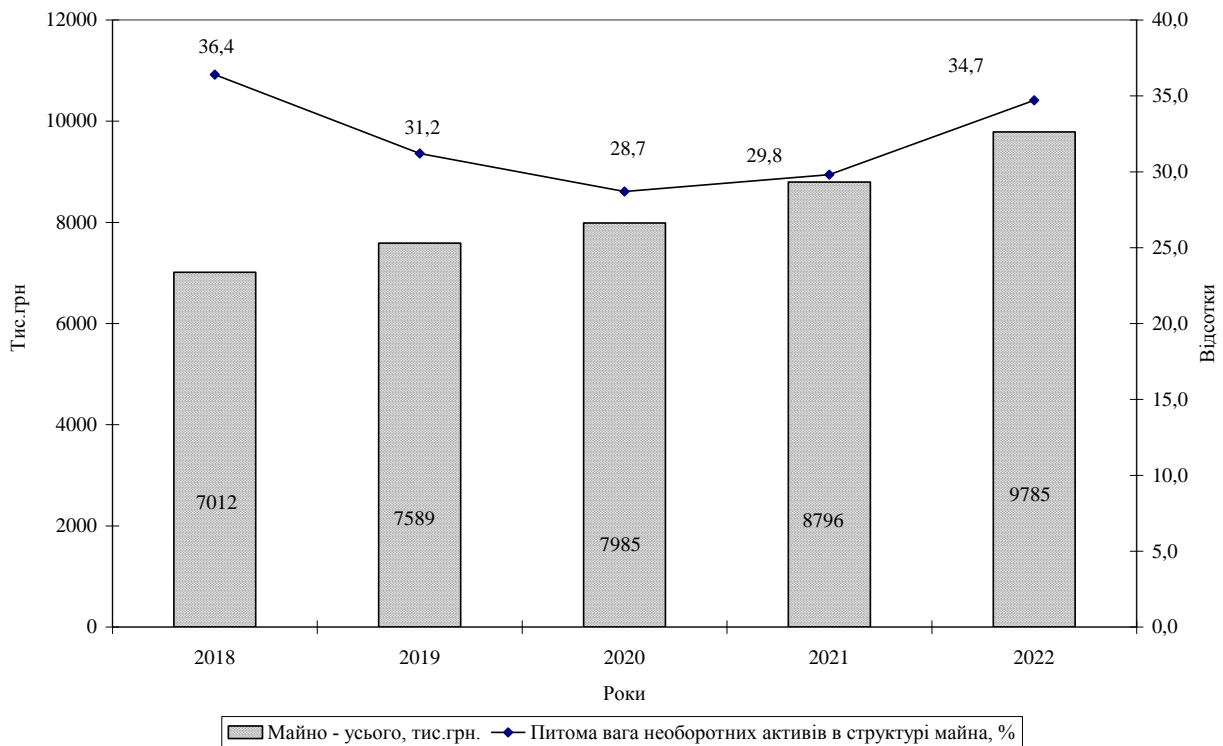

Рис. 2.1. Питома доля вартості необоротних активів в сумі майна СФГ «Нива» за період 2018-2022рр.

Оборотні активи фермерського господарства є ключовими для забезпечення неперервності виробничих процесів, ефективного використання ресурсів та досягнення бізнес-цілей господарства. Вони допомагають забезпечити потрібний рівень запасів, обслуговуючого обладнання та інших ресурсів для забезпечення стійкості та прибутковості фермерської діяльності. Динаміка складових оборотних активів СФГ «Нива» наведена на рис. 2.2. В структурі оборотних активів зміна вартості запасів склала майже 2 рази, водночас сума поточної дебіторської заборгованості змінилась в сторону збільшення на 42,80%. Це відволікання активів за рахунок непогашення та прострочення оплати дебіторами своєї заборгованості перед фермерським господарством зумовлює зменшення суми грошових коштів за аналізований

період на 26,68%. Недостатність власних ліквідних грошових активів негативно впливає на платоспроможність господарства, тому управління дебіторською заборгованістю в СФГ «Нива» є актуальним та важливим напрямком оптимізації взаємовідносин з дебіторами.

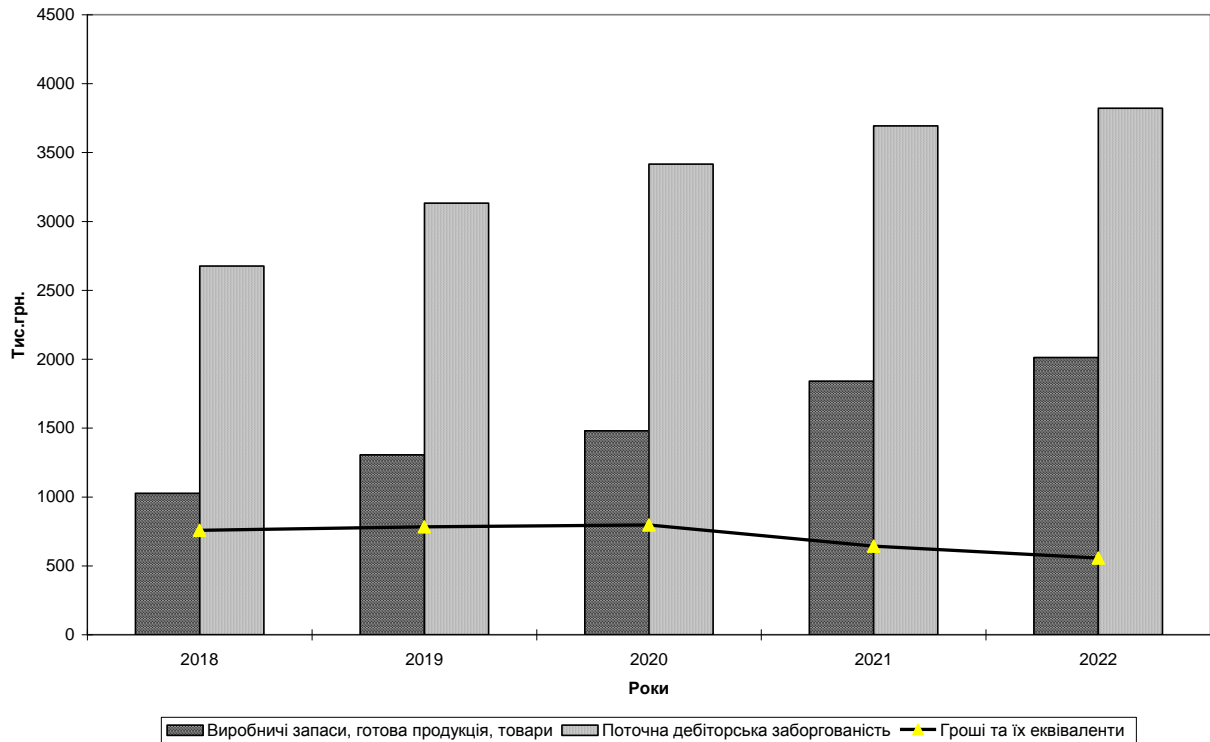

Рис. 2.2. Динаміка складових оборотних активів СФГ «Нива»

Майно досліджуваного СФГ «Нива» утворено завдяки відповідним джерелам – власним та залученим. Динаміка джерел утворення майна СФГ «Нива» за період 2018-2022рр. наведена рис. 2.3. Розмір власного капіталу підвищився на 39,55%. Сума статутного капіталу становить 89 тис.грн. і не змінювалась протягом досліджуваного періоду, тому зміна джерел утворення сталась внаслідок суми короткострокової заборгованості за продукцію. Господарство не використовує довгострокових та короткострокових кредитів банку для поповнення джерел для формування майна та провадження діяльності. Внаслідок зменшення суми грошових коштів господарство має певні труднощі щодо погашення своєї заборгованості перед постачальниками за поставлені ТМЦ, тому погіршується платіжна дисципліна і, як наслідок, ділова

репутація. На жаль, на погіршення платоспроможності вплинули і зовнішні чинники – пандемія Covid, війна в країні, зменшення ринків збуту, збої в електро- та водопостачанні внаслідок ворожих влучань, відтоку працівників в зв'язку з евакуацією, мобілізацією тощо.

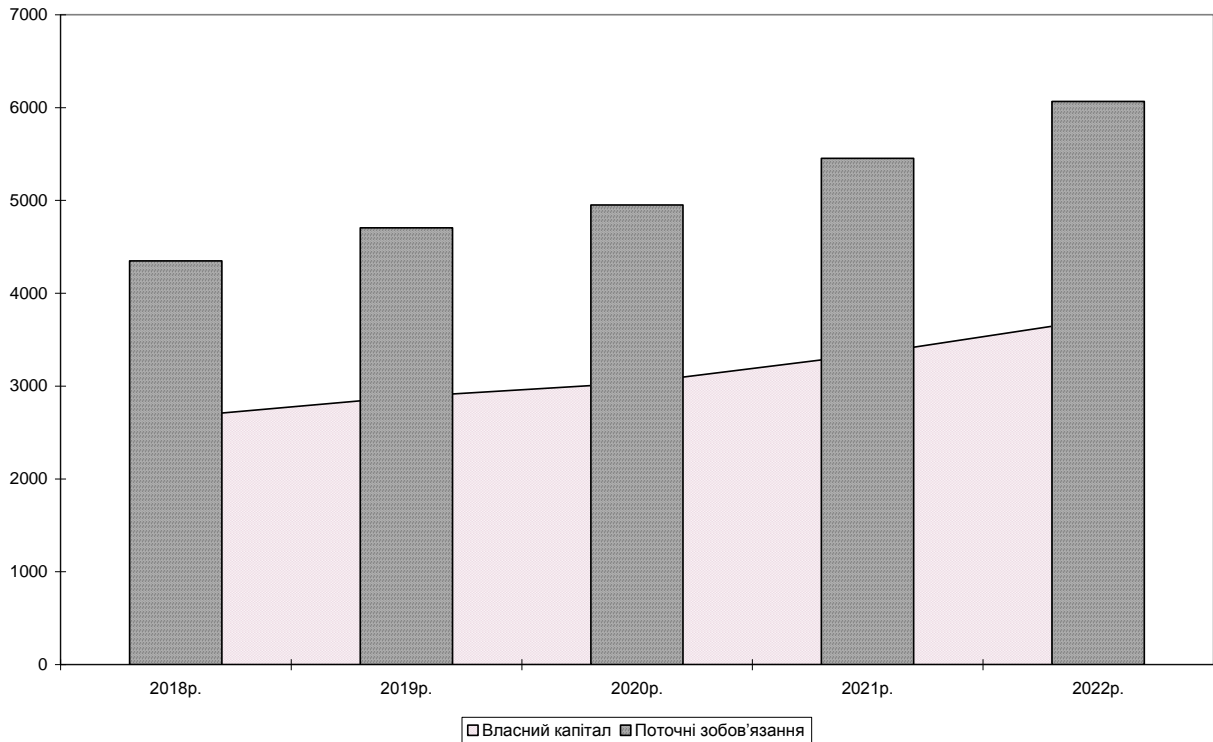

Рис. 2.3. Динаміка джерел утворення майна СФГ «Нива»

Рівень забезпеченості ресурсами впливає на прибутковість діяльності, проте слід відзначити, що майно може використовуватись ефективно і давати позитивний фінансовий результат, але це залежить від раціональності прийнятих та реалізованих управлінських рішень. Показники прибутковості у фермерському господарстві відображають ефективність виробництва та здатність підприємства до генерації прибутку. Проаналізуємо показники прибутковості СФГ «Нива» за допомогою таблиці 2.2. Як бачимо, зміна суми чистого доходу від реалізації продукції складає 38,15% (збільшення). Проте рівень операційних витрат підвищується швидшими темпами і складає 53,12%. В структурі витрат спостерігаємо переважаючі темпи підвищення рівня собівартості реалізації над темпами росту суми інших операційних витрат. Зазначена тенденція зміни показників виручки від реалізації продукції та

собівартості реалізованої продукції зумовлює суттєве зниження суми прибутку від діяльності майже втричі, що негативним чином впливає на показники платоспроможності досліджуваного СФГ «Нива».

Таблиця 2.2

Динаміка показників прибутковості СФГ «Нива»

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відношення у % 2022 р. до 2018 р.
Сума чистого доходу від реалізації продукції	3051	3584	3789	3826	4215	138,15
Разом операційні витрати	2662	2956	3475	3560	4076	153,12
В тому числі собівартість реалізації	2456	2698	3178	3258	3789	154,28
інші операційні витрати	206	258	297	302	287	139,32
Фінансовий результат діяльності	389,0	628,0	314,0	266,0	139,0	35,73
Доля прибутку в сумі виручки від реалізації продукції	12,7	17,5	8,3	7,0	3,3	-9,5

Таким чином, діяльність СФГ «Нива» пов'язана з вирощуванням сільськогосподарських культур (зернових і технічних). В господарстві є сільськогосподарська техніка для вирощування продукції рослинництва, догляду за нею та збору урожаю. В господарстві залучено для виробництва та управління 20 працівників за безстроковими трудовими договорами та у весняно-літній сезон залучаються сезонні працівники. Дані аналізу свідчать, що в структурі майна зміни склали 34,03% в частині вартості необоротних активів та 43,28% в частині суми оборотних активів. Розмір власного капіталу підвищився на 39,55%. Зміна суми чистого доходу від реалізації продукції складає 38,15% (збільшення). Проте рівень операційних витрат підвищується швидшими темпами і складає 53,12%. В структурі витрат спостерігаємо переважаючі темпи підвищення рівня собівартості реалізації над темпами росту суми інших операційних витрат. Зазначена тенденція зміни показників виручки від реалізації продукції та собівартості реалізованої продукції зумовлює суттєве зниження суми прибутку від діяльності майже втричі.

2.2. Фінансовий аналіз як складова облікового контенту для менеджменту в СФГ «Нива»

Фінансовий аналіз є складовою облікового контенту процесу управління на підприємстві, оскільки дає інформацію про стан платоспроможності та чинники впливу на рівень інвестиційної привабливості. Вихідними даними для аналітичних процедур виступають показники фінансової звітності підприємства. Проаналізуємо показники ліквідності досліджуваного СФГ «Нива» на основі аналізу структури майна. Основою для розрахунків є розмір поточних зобов'язань, які потрібно погашати власними активами. Рівень спроможності погасити свою кредиторську заборгованість характеризують показники абсолютної та загальної ліквідності, на що впливає розмір грошових ресурсів. Динаміка показників ліквідності СФГ «Нива» за період 2018-2022рр. наведена на рис. 2.4.

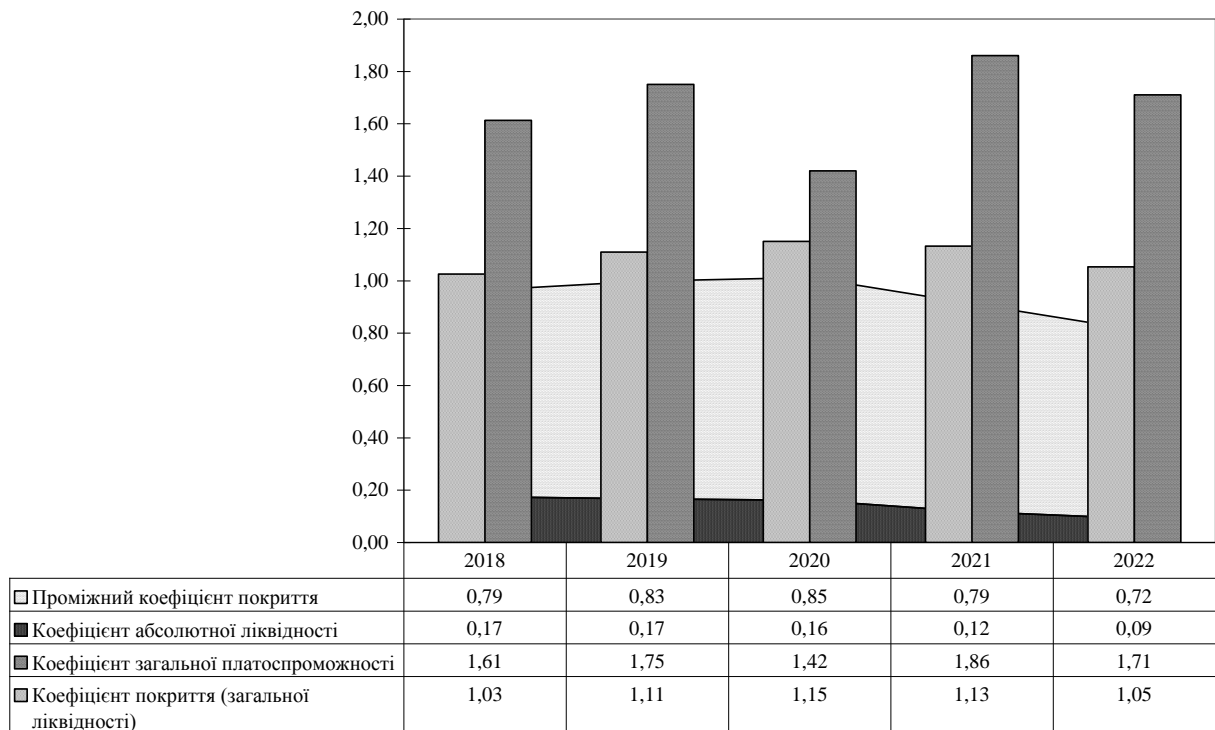

Рис. 2.4. Динаміка показників ліквідності СФГ «Нива» за період 2018-2022рр.

Як бачимо, показники ліквідності в більшості підвищуються, проте важливим є відповідність їх значення загальноприйнятим нормам. Зокрема, проміжний коефіцієнт перевищує мінімально допустиму межу – 0,7, що означає можливість в поточному періоді використати свої ресурси на покриття зобов'язань. Коефіцієнт абсолютної ліквідності несуттєво відрізняється від нормативного (більше 0,2), проте коефіцієнт покриття має в 2 рази нижче значення, ніж нормативне (більше 2), що означає здатність господарства погасити зобов'язання власними ресурсами протягом певного періоду, тому важливо планувати обіг грошових коштів, в тому числі з врахуванням заходів щодо стягнення заборгованості з дебіторів та вчасного погашення заборгованості перед кредиторами.

Показники платоспроможності впливають на показники ділової активності, тому доцільним є аналіз показників обертання капіталу та активів. Динаміка показників ділової активності СФГ «Нива» узагальнена в таблиці 2.3.

Таблиці 2.3

Динаміка показників ділової активності СФГ «Нива»

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відношення у % 2022 р. до 2018 р.
Загальний коефіцієнт обертання капіталу	0,44	0,47	0,47	0,43	0,43	99,00
Фондовіддача необоротних активів, грн	1,20	1,51	1,65	1,46	1,24	103,85
Коефіцієнт обертання оборотних активів	0,68	0,69	0,67	0,62	0,66	96,42
Коефіцієнт обертання поточної дебіторської заборгованості	1,14	1,14	1,11	1,04	1,10	96,75
Коефіцієнт обертання власного капіталу	1,15	1,24	1,25	1,14	1,13	99,00
Коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості	0,70	0,76	0,77	0,70	0,69	99,00

Як бачимо з даних таблиці, тенденція зміни показників ділової активності досліджуваного СФГ «Нива» є несуттєвою. Показник фондовіддачі необоротних активів підвищився на 3,85%, проте зміна інших показників ділової активності коливається в межах 1,0% - 3,25%.

Таким чином, рівень спроможності погасити свою кредиторську заборгованість характеризують показники абсолютної та загальної ліквідності, на що впливає розмір грошових ресурсів. Показники ліквідності СФГ «Нива» за період 2018-2022рр. підвищуються. Проміжний коефіцієнт перевищує мінімально допустиму межу – 0,7, що означає можливість в поточному періоді використати свої ресурси на покриття зобов'язань. Коефіцієнт абсолютної ліквідності несуттєво відрізняється від нормативного (більше 0,2), проте коефіцієнт покриття має в 2 рази нижче значення, ніж нормативне (більше 2), тому важливо планувати обіг грошових коштів, в тому числі з врахуванням заходів щодо стягнення заборгованості з дебіторів та вчасного погашення заборгованості перед кредиторами. Тенденція зміни показників ділової активності досліджуваного СФГ «Нива» є несуттєвою. Показник фондівдачі необоротних активів підвищився на 3,85%, проте зміна інших показників ділової активності коливається в межах 1,0% - 3,25%.

2.3. Організаційні аспекти побудови обліку в досліджуваному фермерському господарстві

Організація обліку залежить від особливостей діяльності конкретного суб'єкта підприємництва. Фермерське господарство є аграрним підприємством з вирощуванням продукції рослинництва, якому притаманна сезонність виробництва. Облік діяльності СФГ «Нива» ведеться бухгалтером. Облік частково автоматизовано за допомогою Excel, первинні документи складаються в паперовому вигляді, дані з яких узагальнюються в комп'ютерній програмі в розроблених регістрах. За допомогою відповідних налаштувань і формул в програмі Excel складається оборотно-сальдова відомість по рахунках, дані якої використовуються для складання фінансової звітності в спрощеному варіанті.

Досліджуване господарство зареєстровано в Державній податковій службі як платник ПДВ. Статус аграрного підприємства дозволяє підприємству бути платником єдиного податку 4 групи, оскільки суттєва питома вага

реалізації сільськогосподарської продукції в структурі загальної суми виручки становить більше 75%. Також фермерське господарство нараховує заробітну плату працівникам, тому є платником ПДФО та військового збору. На суму заробітної плати також нараховується ЄСВ в складі витрат господарства. Податкова звітність подається за допомогою електронного кабінету платника податків. В цьому ж ресурсі фермерське господарство отримує актуальну інформацію про стан розрахунків з бюджетом в частині нарахованої суми податків на підставі звітності та погашення заборгованості перед бюджетом після їх сплати.

Організаційні аспекти побудови обліку в СФГ «Нива» узагальнено на рис. 2.5.

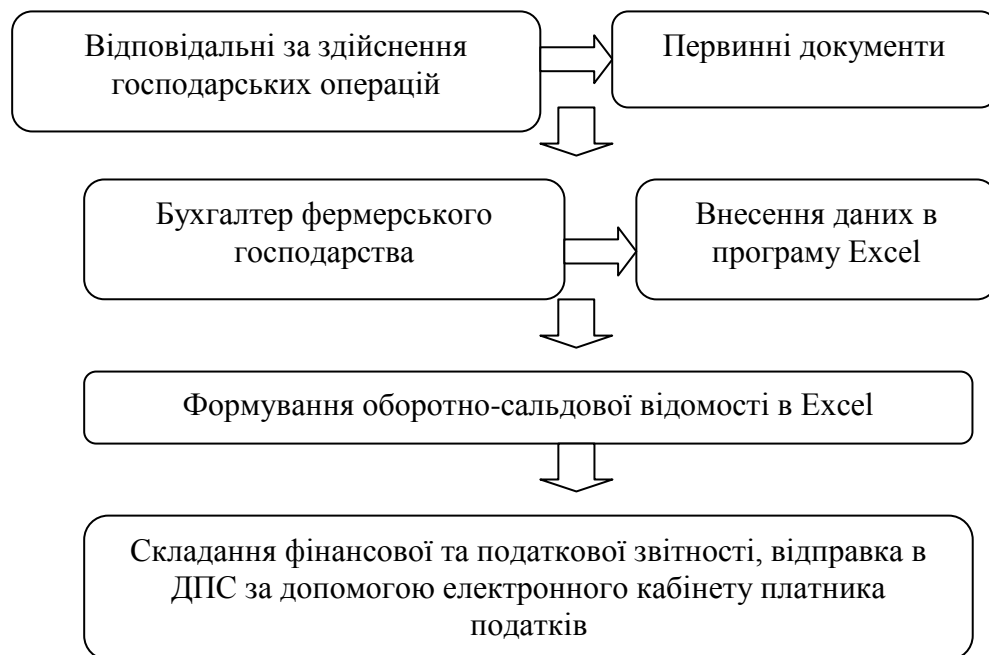

Рис. 2.5. Організаційні аспекти побудови обліку в СФГ «Нива»

Відзначимо відсутність Наказу про облікову політику в фермерському господарстві «Нива». Цей аспект є несуттєвим для бухгалтера, адже бухгалтер має досвід роботи в цьому господарстві. Мораторій на перевірки ДПС під час пандемії Covid, початком повномасштабної війни в країні, але наразі перевірки ДПС вже відновлюються, тому відсутність цього документа може негативним чином вплинути на результати роботи контролерів.

Таким чином, облік діяльності СФГ «Нива» ведеться бухгалтером. Облік частково автоматизовано за допомогою Excel, первинні документи складаються в паперовому вигляді, дані з яких узагальнюються в комп'ютерній програмі в розроблених реєстрах. За допомогою відповідних налаштувань і формул в програмі Excel складається оборотно-сальдова відомість по рахунках, дані якої використовуються для складання фінансової звітності в спрощеному варіанті. Досліджуване фермерське господарство є платником ПДВ, єдиного податку 4 групи, ПДФО та військового збору. На суму заробітної плати також нараховується ЄСВ. Податкова звітність подається за допомогою електронного кабінету платника податків.

2.4. Напрямки удосконалення організації обліку в фермерському господарстві

Фермерські господарства є важливою складовою аграрного бізнесу в країні. З огляду на важливість аграрної галузі для формування валового внутрішнього продукту та наповнення бюджету суб'єктами аграрного бізнесу відзначимо участь в потенційному Євроінтеграційному процесі країни. Наразі аграрна продукція поставляється на європейські ринки збуту і фермерські господарства стануть важливою ланкою міжнародного аграрного бізнесу. Тому в перспективі потрібно налаштовуватись на розширення обсягів виробництва і, як наслідок, оптимізацію облікового процесу для потреб оподаткування, прийняття управлінських рішень та підвищення рівня інвестиційної привабливості.

Можливості комп'ютерної програми Excel є достатньо широкими, проте для облікового процесу важливим є інтеграція з формуванням інформації в органи ДПС та статистики. Наразі бухгалтер СФГ «Нива» покладається на можливості електронного кабінету платника податків, які не дозволяють конвертувати дані з Excel, тому доцільним є повна автоматизація облікового процесу. Вітчизняні ІТ-фахівці пропонують хмарний продукт AgriAnalytica,

оптимальний з точки зору цінової політики, можливостей хмарного розміщення, підтримки фахівців та врахування особливостей діяльності фермерських господарств. Ця програма пропонується розробниками саме для фермерських господарств, тому містить набір первинних документів та звітності саме для аграрної галузі зі спрощеним варіантом обліку. Схематичне зображення інтерфейсу програми AgriAnalytica наведено на рис. 2.6.

Рис. 2.6. Схематичне зображення інтерфейсу програми AgriAnalytica

Вкладка «Бухгалтерський облік» містить наступні розділи: власний капітал, основні засоби, склади, виробництво (рослинництво, тваринництво, переробка), каса – банк, контрагенти, купівля, реалізація, заробітна плата, облік розрахунків паїв, податки, облік ПДВ, звіти, статистична звітність, податкова звітність. Кожен розділ дає можливість внести дані щодо господарських операцій та сформувати узагальнені дані по сукупності операцій. Можливості програми AgriAnalytica дозволяють формувати та відправляти в необхідні інстанції податкові та статистичні звіти.

В СФГ «Нива» відсутній Наказ про облікову політику про затвердження Положення про організацію обліку та облікову політику. Під час перевірок контролерів ДПС цей документ є підтвердженням доцільності дій бухгалтера в

обліковому процесі. Тому доцільним є розробка і затвердження Наказу про облікову політику. В цьому документі потрібно зафіксувати організаційно-технічну та методичну складові. Важливим є розробка додатків до цього наказу, зокрема, графіку документообігу та робочого плану рахунків..

В контексті формування організаційно-технічної частини Положення про організацію обліку та облікову політику СФГ «Нива» потрібно зазначити організацію облікового процесу за допомогою бухгалтера, особливості складання та обігу зовнішніх первинних документів, перелік субрахунків до рахунків, зазначити відповідального та періодичність інвентаризаційної роботи. За умови повної автоматизації облікового процесу з використанням програми AgriAnalytica потрібно зафіксувати цей аспект в організаційно-технічній частині наказу. В методичній частині потрібно зазначити варіанти відображення інформації, обрані на основі НПСБО, методичних рекомендацій з обліку та інших нормативних актів.

Пропоновані складові Положення про організацію обліку та облікову політику СФГ «Нива» візуалізовано на рис. 2.7.

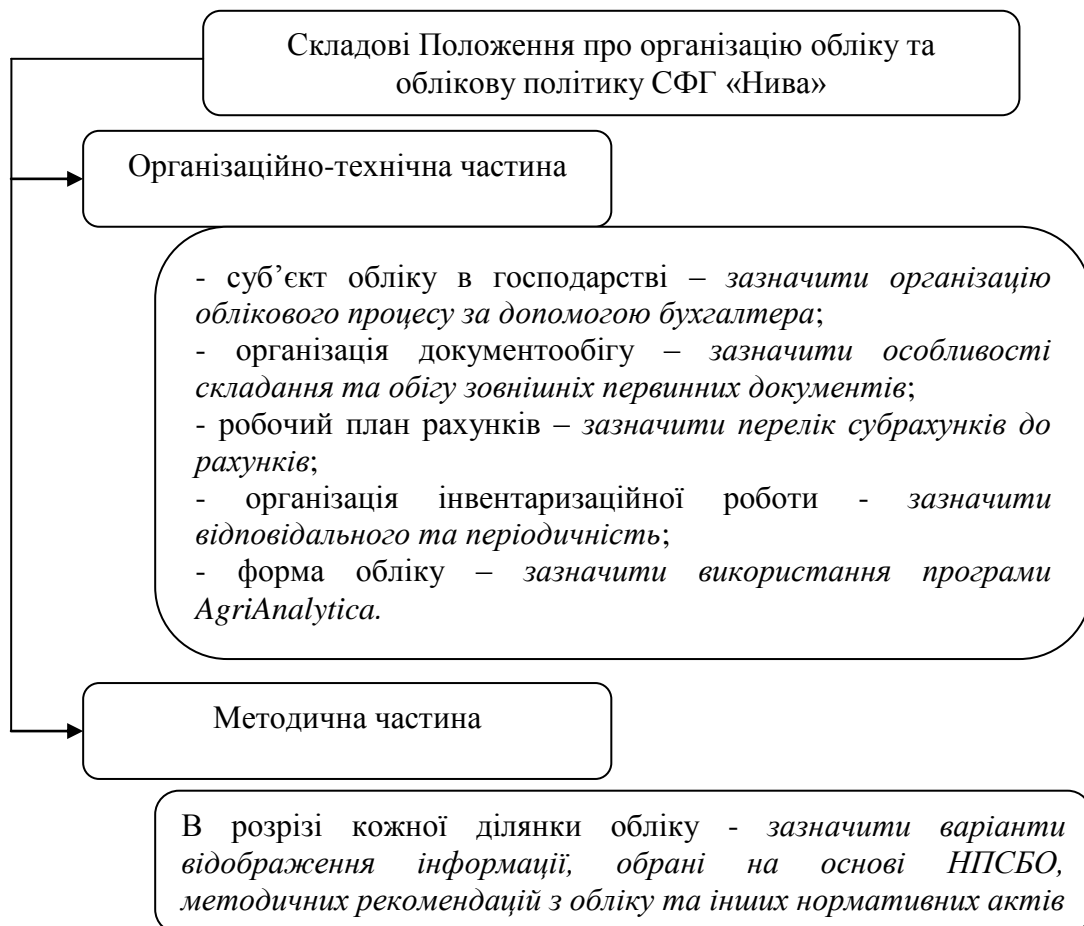

Рис. 2.7. Пропоновані складові Положення про організацію обліку та облікову політику СФГ «Нива»

Таким чином, вважаємо доцільним повну автоматизацію облікового процесу СФГ «Нива». Вітчизняні ІТ-фахівці пропонують хмарний продукт AgriAnalytica саме для фермерських господарств, тому містить набір первинних документів та звітності саме для аграрної галузі зі спрощеним варіантом обліку. Можливості програми AgriAnalytica дозволяють формувати та відправляти в необхідні інстанції податкові та статистичні звіти. Доцільним є розробка і затвердження Наказу про облікову політику. В цьому документі потрібно зафіксувати організаційно-технічну та методичну складові. Впровадження цього локального розпорядчого документа дозволить оптимізувати обліковий процес в частині надійного інструмента захисту в спорах з контролерами Державної податкової служби.

Висновки до розділу 2

1. Досліджуване селянське фермерське господарство «Нива» є зареєстрованим суб'єктом підприємництва в с. Пушкарівка Кам'янського району Дніпропетровської області з 2002 року. Територіальне розташування підприємства є вигідним з точки зору кліматичних умов та наявності логістичної розв'язки для укладання вигідних контрактів для реалізації вирощеної сільськогосподарської продукції. Діяльність СФГ «Нива» пов'язана з вирощуванням сільськогосподарських культур (зернових і технічних). В господарстві є сільськогосподарська техніка для вирощування продукції рослинництва, догляду за нею та збору урожаю. За необхідності керівним персоналом підприємства приймається рішення щодо залучення послуг сторонніх організацій для здійснення процесу виробництва і реалізації продукції. В господарстві є адміністративний офіс з керівним персоналом, машинно-тракторний парк та ремонтна майстерня. В господарстві залучено для виробництва та управління 20 працівників за безстроковими трудовими

договорами та у весняно-літній сезон залучаються сезонні працівники.

2. Дані аналізу свідчать, що в структурі майна зміни склали 34,03% в частині вартості необоротних активів та 43,28% в частині суми оборотних активів. Відсоток питомої ваги складає від 28,7% до 36,4%, причому спостерігаємо зменшення цього показника у 2022 році на 1,7 в.п. В складі необоротних активів спостерігаємо зміну вартості основних засобів на 31,95% та вартості нематеріальних активів на 29,14%. Розмір власного капіталу підвищився на 39,55%. Зміна суми чистого доходу від реалізації продукції складає 38,15% (збільшення). Проте рівень операційних витрат підвищується швидшими темпами і складає 53,12%. В структурі витрат спостерігаємо переважаючі темпи підвищення рівня собівартості реалізації над темпами росту суми інших операційних витрат. Зазначена тенденція зміни показників виручки від реалізації продукції та собівартості реалізованої продукції зумовлює суттєве зниження суми прибутку від діяльності майже втричі.

3. Рівень спроможності погасити свою кредиторську заборгованість характеризують показники абсолютної та загальної ліквідності, на що впливає розмір грошових ресурсів. Показники ліквідності СФГ «Нива» за період 2018-2022рр. підвищуються. Проміжний коефіцієнт перевищує мінімально допустиму межу – 0,7, що означає можливість в поточному періоді використати свої ресурси на покриття зобов'язань. Коефіцієнт абсолютної ліквідності несуттєво відрізняється від нормативного (більше 0,2), проте коефіцієнт покриття має в 2 рази нижче значення, ніж нормативне (більше 2), тому важливо планувати обіг грошових коштів, в тому числі з врахуванням заходів щодо стягнення заборгованості з дебіторів та вчасного погашення заборгованості перед кредиторами. Тенденція зміни показників ділової активності досліджуваного СФГ «Нива» є несуттєвою. Показник фондівдачі необоротних активів підвищився на 3,85%, проте зміна інших показників ділової активності коливається в межах 1,0% - 3,25%.

4. Облік діяльності СФГ «Нива» ведеться бухгалтером. Облік частково автоматизовано за допомогою Excel, первинні документи складаються в паперовому вигляді, дані з яких узагальнюються в комп'ютерній програмі в

розроблених реєстрах. За допомогою відповідних налаштувань і формул в програмі Excel складається оборотно-сальдова відомість по рахунках, дані якої використовуються для складання фінансової звітності в спрощеному варіанті. Досліджуване фермерське господарство є платником ПДВ, єдиного податку 4 групи, ПДФО та військового збору. На суму заробітної плати також нараховується ЄСВ. Податкова звітність подається за допомогою електронного кабінету платника податків.

5. Вважаємо доцільним повну автоматизацію облікового процесу СФГ «Нива». Вітчизняні ІТ-фахівці пропонують хмарний продукт AgriAnalytica, оптимальний з точки зору цінової політики, можливостей хмарного розміщення, підтримки фахівців та врахування особливостей діяльності фермерських господарств. Ця програма пропонується розробниками саме для фермерських господарств, тому містить набір первинних документів та звітності саме для аграрної галузі зі спрощеним варіантом обліку. Кожний розділ вкладки з обліку дає можливість внести дані щодо господарських операцій та сформувати узагальнені дані по сукупності операцій. Можливості програми AgriAnalytica дозволяють формувати та відправляти в необхідні інстанції податкові та статистичні звіти.

6. Доцільним є розробка і затвердження Наказу про облікову політику. В цьому документі потрібно зафіксувати організаційно-технічну та методичну складові. В контексті формування організаційно-технічної частини Положення про організацію обліку та облікову політику СФГ «Нива» потрібно зазначити організацію облікового процесу за допомогою бухгалтера, особливості складання та обігу зовнішніх первинних документів, перелік субрахунків до рахунків, зазначити відповідального та періодичність інвентаризаційної роботи. За умови повної автоматизації облікового процесу з використанням програми AgriAnalytica потрібно зафіксувати цей аспект в організаційно-технічній частині наказу. В методичній частині потрібно зазначити варіанти відображення інформації, обрані на основі НПСБО, методичних рекомендацій з обліку та інших нормативних актів. Впровадження цього локального розпорядчого документа дозволить оптимізувати обліковий процес в частині

надійного інструмента захисту в спорах з контролерами Державної податкової служби.

РОЗДІЛ 3. КОНТРОЛЬНІ ПРОЦЕДУРИ ДІЯЛЬНОСТІ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ

3.1. Стан організації контролю у СФГ «Нива»

Контроль у фермерському господарстві відіграє важливу роль у забезпеченні ефективності виробництва, оптимального використання ресурсів та досягненні поставлених цілей. Загальною метою контролю у фермерському господарстві є забезпечення стабільності, ефективності та сталого розвитку господарства, а також збереження його конкурентоспроможності на ринку.

Контроль у СФГ «Нива» є як зовнішній так і внутрішній. Зовнішній контроль малого підприємства зазвичай здійснюють зацікавлені сторони, які мають інтерес або вплив на діяльність підприємства. Це можуть бути:

1. Фінансові установи: банки та інші кредитні установи, які надають кредити або фінансову підтримку підприємству, перевіряючи фінансові звіти та іншу інформацію про фінансове становище підприємства.

2. Урядові органи: наприклад, податкові органи, інспекції з питань праці, контролю якості продукції та інші державні органи можуть здійснювати контроль за дотриманням законодавства та стандартів у сфері оподаткування, праці, безпеки та інших аспектів діяльності підприємства.

3. Незалежна аудиторська перевірка - це об'єктивна оцінка фінансового стану та фінансової звітності підприємства, яку проводить незалежний аудиторський фахівець або фірма за замовленням власника з метою підтвердження достовірності, точності та відповідності встановленим стандартам фінансової звітності.

Якщо контроль фінансових установ та урядових органів є постійним, то замовлення аудиторських послуг, основною метою яких, на відміну від попереднього контролю, є захист інтересів замовника таких послуг, є не систематичним у господарстві. Це значно впливає на якість фінансового управління, зменшує шанси виявлення та усунення можливих ризиків та

покращення інвестиційного клімату підприємства. Зовнішній аудит має велике значення для забезпечення прозорості, відповідності законодавству та нормативам, а також для підтримки довіри та стабільності у діяльності підприємства.

За час проведення дослідження аудиторські перевірки не проводилися. Зі сторони податкових органів були здійснені лише камеральні перевірки.

Відповідальним за організацію внутрішнього контролю у СФГ «Нива» є керівник господарства. Він затверджує плани проведення перевірок, приймає управлінські рішення в залежності від їх результату. До завдань голови фермерського господарства входить створення умов для правильного ведення бухгалтерського обліку. У виконання поставленого завдання, як підвищення кваліфікації головного бухгалтера, у господарстві здійснена підписка на бухгалтерську періодичну літературу, оплачуються відвідування вебінарів, семінарів та конференцій з бухгалтерського обліку та оподаткування. Щокварталу начальники відділів звітують перед керівником за понесені витрати у розрізі складу та розміру у поточному періоді та узгоджують на наступний.

Здійснення внутрішнього контролю у СФГ «Нива» покладається також і на головного бухгалтера, який самостійно здійснює облікову діяльність в господарстві. До завдань бухгалтера входить ведення бухгалтерського обліку та організація внутрішньогосподарського контролю за відображенням на синтетичних та аналітичних рахунках господарських операцій. Бухгалтер перевіряє наявність всіх обов'язкових реквізитів у первинних документах, законність їх формування та достовірність даних в них. Найбільшу увагу під час виконання контрольної функції приділяється перевірці понесених витрат господарством, тому головний бухгалтер застосовує нормативну та арифметичну перевірку первинних документів.

Основним методом внутрішньогосподарського контролю є інвентаризація, яка має на меті систематичну та комплексну перевірку всіх матеріальних активів, оборотних засобів, запасів та інших ресурсів, що належать господарству. Основні завдання інвентаризації у фермерському

господарстві включають:

- перевірка наявності, кількості та стану всіх матеріальних активів, оборотних засобів, запасів і обладнання на підприємстві, що дозволяє визначити актуальну вартість та забезпечити їхнє належне управління;
- виявлення будь-яких втрат, зносу, пошкоджень або відсутності активів порівняно з даними бухгалтерського обліку, що дозволяє уникнути втрат та розкрадання, а також виявити можливі недоліки у системі управління активами;
- порівняння результатів інвентаризації з даними бухгалтерського обліку для виявлення будь-яких розбіжностей або помилок у обліку активів, що дозволяє підтвердити достовірність фінансової звітності та забезпечити відповідність стандартам бухгалтерського обліку;
- аналіз результатів інвентаризації може допомогти в оцінці ефективності управління активами підприємства, виявленні слабких місць та вдосконаленні процесів управління запасами та оборотними засобами;
- підготовка звіту, в якому фіксуються всі виявлені активи, їхня кількість, стан та вартість, який слугує основою для внесення необхідних коректив у бухгалтерський облік та планування подальших дій з управління активами.

Інвентаризація в господарстві проводиться планово, згідно розробленого графіку, із зазначенням місця проведення, назви ТМЦ, термінів перевірки та відповідальних осіб. Але бувають випадки, коли проведення інвентаризації є неплановою. Прикладом непланової перевірки є: складанням річної фінансової звітності, виявлення фактів крадіжок та зловживань, псування ТМЦ, стихійне лихо та інші.

Інвентаризація є важливим етапом управління активами фермерського господарства, який допомагає забезпечити точність та достовірність обліку активів, запобігти втратам та ризикам, а також забезпечити ефективне використання ресурсів.

Проведення інвентаризації фіксується в інвентаризаційних описах та актах інвентаризації (формує інвентаризаційна комісія у складі керівника

господарства, бухгалтера та матеріально-відповідальної особи), звіряльних відомостях (формує бухгалтер) для виявлення розбіжності і завершальним документом є протокол інвентаризаційної комісії, який підписує керівник господарства. Результати з протоколу інвентаризації бухгалтер відображає у бухобліку та фінзвітності звітного періоду.

Отже, недоліком контрольної функції у СФГ «Нива» є здійснення інвентаризації раз на рік перед формуванням річної звітності; відсутність робочих документів у внутрішніх перевіряючих, формування суб'єктивної думки під час проведення контролю. Констатуємо, внутрішній контроль у фермерському господарстві є не досконалим та потребує удосконалення.

3.2. Удосконалення внутрішньогосподарського контролю у фермерському господарстві

Кожне підприємство шукає шляхи покращення своєї господарської діяльності, відповідно постає і потреба у вдосконаленні внутрішньогосподарського контролю. Внутрішній контроль є необхідним елементом ефективного управління фермерським господарством, який сприяє забезпеченню його фінансової стабільності, розвитку та успішності. Саме цей вид контролю допомагає запобігти втратам, крадіжкам та шахрайству шляхом встановлення ефективних процедур та політик, що регулюють доступ до активів і ресурсів; сприяє забезпеченню точності та достовірності фінансової звітності фермерського господарства та допомагає виявити та виправити будь-які помилки або недоліки у фінансовому обліку; дозволяє ефективно використовувати ресурси фермерського господарства, забезпечуючи оптимальне використання праці, матеріалів, обладнання та інших активів; сприяє збереженню репутації фермерського господарства та довіри клієнтів, партнерів та інших зацікавлених сторін; допомагає ідентифікувати та управляти ризиками, які можуть вплинути на діяльність фермерського господарства, забезпечуючи його стабільність та стійкість.

Результати внутрішнього контролю впливають на прийняття справедливих управлінських рішень. Контрольна функція дозволяє здійснювати управління організацією цілісного господарства. Ефективна організація контролю в господарстві означає дієвий розподіл як обов'язків так і відповідальності всіх працівників. Алгоритм відповідальності за результатами проведення внутрішнього контролю у розрізі виявлених порушень відображено на рис.3.1

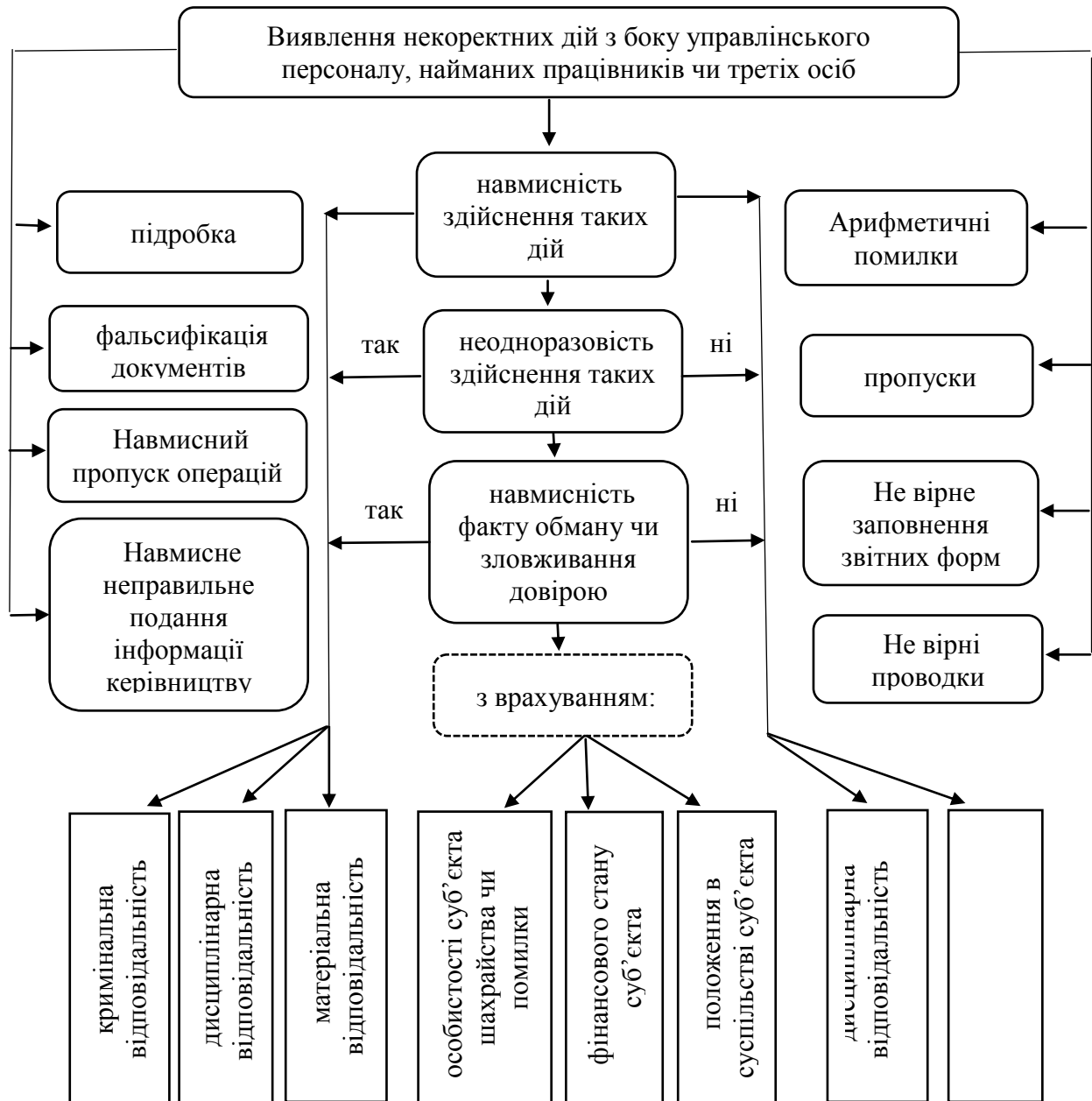
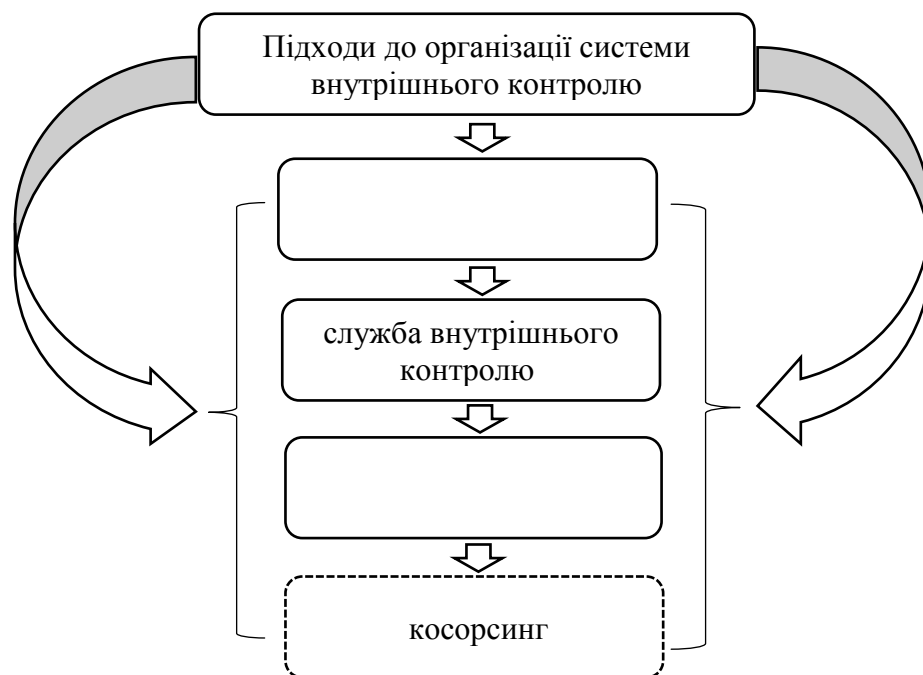

Рис.3.1 Алгоритм відповідальності за результатами проведення внутрішнього контролю у розрізі виявлених порушень

Джерело: розроблено автором.

Якщо працівник виявив у господарстві слабкі місця, то він може скористатися цим для шахрайства. Ризик не виявлення шахрайства є вищим ніж ризик допущення помилки, оскільки перший є чітко спланованим. В обох випадках виявлення помилок і шахрайства несе за собою певну відповідальність.

Організація внутрішньогосподарського контролю залежить від самого підприємства, схематично варіанти організації системи внутрішнього контролю на підприємстві зображені на рис.3.2

----- запропонований підхід організації системи внутрішнього контролю у СФГ «Нива».

Рис.3.2 Види організації системи внутрішнього контролю на підприємстві

З перелічених підходів системи організації внутрішнього контролю для СФГ «Нива» ми пропонуємо використання косорсингу. Косорсинг є частковим аутсорсингом, «який являє собою поділ функцій із виконання будь-якого бізнес-процесу між персоналом підприємства і зовнішніми спеціалістами-виконавцями» [46], виконується на договірній основі між господарством та аутсорсинговою компанією. Робота за даним підходом контролю здійснюється

за запитом внутрішнього контролю господарства і недоліком відповідно є «відсутність повного знання специфіки діяльності організації, процесів управління організацією, проблем з віднесенням витрат на витрати для цілей оподаткування» [46]. Перевагами даного контролю є «можливість залучення експертів в різних областях, гнучкість в питаннях їх залучення, доступ до передових технологій і методик проведення перевірок і надання консультаційних послуг» [46]. Необхідністю застосування у СФГ «Нива» саме косорсингу є обмеженість власних кадрів у виконанні контрольних функцій, необхідність проведення одиничних перевірок, обмін знаннями між власними співробітниками та залученими фахівцями-експертами, покращення ефективності внутрішнього контролю.

Ефективна система внутрішнього контролю, що задовольнить власника, повинна відповідати наступному:

- бухгалтерська звітність повинна базуватися лише на перевірених та достовірних даних відображених в обліку;
- бухгалтерська звітність повинна містити об'єктивну інформацію в цілому по підприємству [46];
- всі відхилення планових показників від факту повинні бути вчасно виявлені та проаналізовані, винні особи покарані;
- активи господарства мати цільове використання, відсутність шахрайства;
- мати оперативну внутрішню звітність для вчасного прийняття управлінських рішень.

СФГ «Нива» основний вид діяльності рослинництво, тому особливу увагу під час проведення контрольних процедур приділяється складанню первинних документів, веденню аналітичного та синтетичного обліку та формуванню фінансової звітності витрат на виробництво продукції рослинництва розрахунку її собівартості. Для обґрунтування доказів проведеної перевірки витрат на виробництво продукції рослинництва, пропонуємо робочі документи перевіряючого. До переваг застосування контролерами запропонованих документів можна віднести: надають чіткість та послідовність у виконанні

контрольних операцій, що дозволяє контролерам ефективно та систематично проводити перевірки; містять перелік контрольних операцій та пунктів перевірки, що допомагає забезпечити повноту та об'єктивність проведення контролю; можна фіксувати результати проведеної перевірки, включаючи виявлені недоліки, рекомендації щодо виправлення помилок та покращення процесів. Запропоновані робочі документи відображено у таблицях 3.1-3.3.

Таблиця 3.1

Робочий документ перевірки за формою первинних документів з витрат на виробництво продукції рослинництва

Назва документу	№	Дата	сума, грн	підпис	печатка	Примітки
<i>Лімітно-забірна картка</i>	<i>25</i>	<i>01.04.2023</i>	<i>7852</i>	<i>+</i>	<i>+</i>	<i>Необумовлені виправлення цифрових даних</i>

Таблиця 3.2

Робочий документ перевірки списання вартості матеріалів на витрати продукції рослинництва

Період	Матеріал	За даними обліку, грн	За даними перевірки, грн	Відхилення, грн
<i>Квітень 2023</i>	<i>паливо</i>	<i>105360</i>	<i>105000</i>	<i>360</i>

Таблиця 3.3

Робочий документ перевірки формування витрат продукції рослинництва

Період	Назва продукції	Склад витрат	За даними обліку, грн	За даними перевірки, грн	Відхилення, грн
<i>Квітень 2023</i>	<i>соняшник</i>	<i>паливо</i>	<i>105360</i>	<i>105000</i>	<i>360</i>
		<i>зарплата</i>	<i>150000</i>	<i>150000</i>	<i>-</i>
		<i>ЄСВ</i>	<i>33000</i>	<i>33000</i>	<i>-</i>
		<i>добрива</i>	<i>125000</i>	<i>125000</i>	<i>-</i>
		<i>інші</i>	<i>1258962</i>	<i>1258962</i>	<i>-</i>

Застосування в господарстві запропонованих робочих документів під час проведення внутрішнього контролю витрат на виробництво продукції

рослинництва підвищить якість перевірки за рахунок відображення та накопичення інформації щодо об'єкту контролю.

Отже, удосконалення контролю у СФГ «Нива» за рахунок підсилення внутрішнього контролю косорсингом, робочими документами контролерів та застосування запропонованого алгоритму відповідальності за результатами проведення внутрішнього контролю у розрізі виявлених порушень підвищить якість контрольної функції у господарстві та ефективність господарювання в цілому.

Висновки до розділу 3

1.Контроль у СФГ «Нива» є як зовнішній так і внутрішній. Контроль фінансових установ, податкових органів та інспекції з питань праці є постійним. Замовлення аудиторських послуг, основною метою яких є захист інтересів замовника таких послуг, є не систематичним у господарстві. Це значно впливає на якість фінансового управління, зменшує шанси виявлення та усунення можливих ризиків та покращення інвестиційного клімату підприємства. За час проведення дослідження, аудиторські перевірки не проводилися, зі сторони податкових органів були здійснені лише камеральні перевірки, тобто зовнішніх перевірок з виїздом до господарства не було.

2.Відповідальним за організацію внутрішнього контролю у СФГ «Нива» є керівник господарства, контроль здійснює і єдиний представник бухгалтерської служби - головний бухгалтер. Найбільшу увагу під час виконання контрольної функції приділяється перевірці понесених витрат господарством, тому головний бухгалтер застосовує нормативну та арифметичну перевірку первинних документів. Основним методом внутрішньогосподарського контролю є інвентаризація, яка в господарстві проводиться планово, згідно розробленого графіку, але інколи трапляються і непланові перевірки. Інвентаризацію у господарстві проводить інвентаризаційна комісія у складі бухгалтера, матеріально-відповідальної особи

та керівника СФГ «Нива». Результати з протоколу інвентаризації бухгалтер відображає у бухобліку та фінзвітності звітного періоду.

3. Недоліком контрольної функції у СФГ «Нива» є здійснення інвентаризації раз на рік перед формуванням річної звітності; відсутність робочих документів у внутрішніх перевіряючих, формування суб'єктивної думки під час проведення контролю. Констатуємо, внутрішній контроль у фермерському господарстві є не досконалим та потребує удосконалення.

4. Застосування запропонованого алгоритму відповідальності за результатами проведення внутрішнього контролю у розрізі виявлених порушень дозволить охарактеризувати: виявлені порушення з врахуванням їх специфіки, суб'єкта-порушника, а також результат за видами понесеної відповідальності.

5. Для удосконалення системи організації внутрішнього контролю для СФГ «Нива» ми пропонуємо використання косорсингу. Необхідністю застосування у господарстві саме косорсингу є обмеженість власних кадрів у виконанні контрольних функцій та необхідність проведення одиничних перевірок. Використання косорсингу забезпечить обмін знаннями між власними співробітниками та залученими фахівцями-експертами, сприятиме підвищенню ефективності внутрішнього контролю.

6. СФГ «Нива» основний вид діяльності рослинництво, тому особливу увагу під час проведення контрольних процедур приділяється складанню первинних документів, веденню аналітичного та синтетичного обліку та формуванню фінансової звітності витрат на виробництво продукції рослинництва розрахунку її собівартості. Для обґрунтування доказів проведеної перевірки витрат на виробництво продукції рослинництва, пропонуємо робочі документи перевіряючого: Робочий документ перевірки за формою первинних документів з витрат на виробництво продукції рослинництва, який накопичує інформацію щодо наявності у первинному документі всіх обов'язкових реквізитів; Робочий документ перевірки списання вартості матеріалів на витрати продукції рослинництва - накопичує інформацію щодо вартості матеріалів віднесених на витрати виробництва рослинництва за даними обліку

та проведеної перевірки з відображенням відхилення; Робочий документ перевірки формування витрат продукції рослинництва – є інформативним документом, що містить дані у розрізі витрат понесених на виробництво продукції за даними обліку та проведеного контролю. Застосування в господарстві запропонованих робочих документів під час проведення внутрішнього контролю витрат на виробництво продукції рослинництва підвищить якість перевірки за рахунок відображення та накопичення інформації щодо об'єкту контролю.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

1. Встановлено, що організація обліку у фермерському господарстві – це процес створення і підтримки внутрішніх процедур, політик та правил, які забезпечують правильну, точну і своєчасну облікову інформацію, яка допомагає у прийнятті обґрунтованих управлінських рішень. Виділено основні передумови раціональної організації обліку у фермерському господарстві, які включають наступні аспекти: ретельний аналіз структури та особливостей технологічних процесів, а також організаційної структури підприємства; встановлення ефективних комунікацій та взаємовідносин між виробничими підрозділами та бухгалтерією для забезпечення правильної організації обліку господарських процесів; визначення чітких правил та порядку документування господарських операцій; використання сучасних засобів обробки інформації.

2. Досліджуване селянське фермерське господарство «Нива» є зареєстрованим суб'єктом підприємництва в с. Пушкарівка Кам'янського району Дніпропетровської області з 2002 року. Діяльність СФГ «Нива» пов'язана з вирощуванням сільськогосподарських культур (зернових і технічних). В господарстві є сільськогосподарська техніка для вирощування продукції рослинництва, догляду за нею та збору урожаю. За необхідності керівним персоналом підприємства приймається рішення щодо залучення послуг сторонніх організацій для здійснення процесу виробництва і реалізації продукції. В господарстві є адміністративний офіс з керівним персоналом, машинно-тракторний парк та ремонтна майстерня. В господарстві залучено для виробництва та управління 20 працівників за безстроковими трудовими договорами та у весняно-літній сезон залучаються сезонні працівники.

3. Дані аналізу свідчать, що в структурі майна зміни склали 34,03% в частині вартості необоротних активів та 43,28% в частині суми оборотних активів. Відсоток питомої ваги складає від 28,7% до 36,4%, причому спостерігаємо зменшення цього показника у 2022 році на 1,7 в.п. В складі необоротних активів спостерігаємо зміну вартості основних засобів на 31,95% та вартості нематеріальних активів на 29,14%. Розмір власного капіталу

підвищився на 39,55%. Зміна суми чистого доходу від реалізації продукції складає 38,15% (збільшення). Проте рівень операційних витрат підвищується швидшими темпами і складає 53,12%. В структурі витрат спостерігаємо переважаючі темпи підвищення рівня собівартості реалізації над темпами росту суми інших операційних витрат. Зазначена тенденція зміни показників виручки від реалізації продукції та собівартості реалізованої продукції зумовлює суттєве зниження суми прибутку від діяльності майже втричі.

4. Рівень спроможності погасити свою кредиторську заборгованість характеризують показники абсолютної та загальної ліквідності, на що впливає розмір грошових ресурсів. Показники ліквідності СФГ «Нива» за період 2018-2022рр. підвищуються. Проміжний коефіцієнт перевищує мінімально допустиму межу – 0,7, що означає можливість в поточному періоді використати свої ресурси на покриття зобов'язань. Коефіцієнт абсолютної ліквідності несуттєво відрізняється від нормативного (більше 0,2), проте коефіцієнт покриття має в 2 рази нижче значення, ніж нормативне (більше 2), тому важливо планувати обіг грошових коштів, в тому числі з врахуванням заходів щодо стягнення заборгованості з дебіторів та вчасного погашення заборгованості перед кредиторами. Тенденція зміни показників ділової активності досліджуваного СФГ «Нива» є несуттєвою. Показник фондівдачі необоротних активів підвищився на 3,85%, проте зміна інших показників ділової активності коливається в межах 1,0% - 3,25%.

5. Облік діяльності СФГ «Нива» ведеться бухгалтером. Облік частково автоматизовано за допомогою Excel, первинні документи складаються в паперовому вигляді, дані з яких узагальнюються в комп'ютерній програмі в розроблених регістрах. За допомогою відповідних налаштувань і формул в програмі Excel складається оборотно-сальдова відомість по рахунках, дані якої використовуються для складання фінансової звітності в спрощеному варіанті. Досліджуване фермерське господарство є платником ПДВ, єдиного податку 4 групи, ПДФО та військового збору. На суму заробітної плати також нараховується ЄСВ. Податкова звітність подається за допомогою електронного кабінету платника податків.

6. Вважаємо доцільним повну автоматизацію облікового процесу СФГ «Нива». Вітчизняні ІТ-фахівці пропонують хмарний продукт AgriAnalytica, оптимальний з точки зору цінової політики, можливостей хмарного розміщення, підтримки фахівців та врахування особливостей діяльності фермерських господарств. Ця програма пропонується розробниками саме для фермерських господарств, тому містить набір первинних документів та звітності саме для аграрної галузі зі спрощеним варіантом обліку. Кожний розділ вкладки з обліку дає можливість внести дані щодо господарських операцій та сформувані узагальнені дані по сукупності операцій. Можливості програми AgriAnalytica дозволяють формувати та відправляти в необхідні інстанції податкові та статистичні звіти.

7. Доцільним є розробка і затвердження Наказу про облікову політику. В цьому документі потрібно зафіксувати організаційно-технічну та методичну складові. В контексті формування організаційно-технічної частини Положення про організацію обліку та облікову політику СФГ «Нива» потрібно зазначити організацію облікового процесу за допомогою бухгалтера, особливості складання та обігу зовнішніх первинних документів, перелік субрахунків до рахунків, зазначити відповідального та періодичність інвентаризаційної роботи. За умови повної автоматизації облікового процесу з використанням програми AgriAnalytica потрібно зафіксувати цей аспект в організаційно-технічній частині наказу. В методичній частині потрібно зазначити варіанти відображення інформації, обрані на основі НПСБО, методичних рекомендацій з обліку та інших нормативних актів. Впровадження цього локального розпорядчого документа дозволить оптимізувати обліковий процес в частині надійного інструмента захисту в спорах з контролерами Державної податкової служби.

8. Контроль у СФГ «Нива» є як зовнішній так і внутрішній. За час проведення дослідження, аудиторські перевірки не проводилися, зі сторони податкових органів були здійснені лише камеральні перевірки, тобто зовнішніх перевірок з виїздом до господарства не було. Відповідальним за організацію внутрішнього контролю у СФГ «Нива» є керівник господарства, контроль

здійснює і єдиний представник бухгалтерської служби - головний бухгалтер. Найбільшу увагу під час виконання контрольної функції приділяється перевірці понесених витрат господарством, тому головний бухгалтер застосовує формальну та арифметичну перевірку первинних документів. Основним методом внутрішньогосподарського контролю є інвентаризація, яка в господарстві проводиться планово, згідно розробленого графіку, але інколи трапляються і непланові перевірки. Інвентаризацію у господарстві проводить інвентаризаційна комісія у складі бухгалтера, матеріально-відповідальної особи та керівника СФГ «Нива». Результати з протоколу інвентаризації бухгалтер відображає у бухобліку та фінзвітності звітного періоду.

9. Недоліком контрольної функції у СФГ «Нива» є здійснення інвентаризації раз на рік перед формуванням річної звітності; відсутність робочих документів у внутрішніх перевіряючих, формування суб'єктивної думки під час проведення контролю. Констатуємо, внутрішній контроль у фермерському господарстві є не досконалим та потребує удосконалення.

10. Застосування запропонованого алгоритму відповідальності за результатами проведення внутрішнього контролю у розрізі виявлених порушень дозволить охарактеризувати: виявлені порушення з врахуванням їх специфіки, суб'єкта-порушника, а також результат за видами понесеної відповідальності.

11. Для удосконалення системи організації внутрішнього контролю для СФГ «Нива» ми пропонуємо використання косорсингу. Необхідністю застосування у господарстві саме косорсингу є обмеженість власних кадрів у виконанні контрольних функцій та необхідність проведення одиничних перевірок. Використання косорсингу забезпечить обмін знаннями між власними співробітниками та залученими фахівцями-експертами, сприятиме підвищенню ефективності внутрішнього контролю.

12. СФГ «Нива» основний вид діяльності рослинництво, тому особливу увагу під час проведення контрольних процедур приділяється складанню первинних документів, веденню аналітичного та синтетичного обліку та формуванню фінансової звітності витрат на виробництво продукції

рослинництва розрахунку її собівартості. Для обґрунтування доказів проведеної перевірки витрат на виробництво продукції рослинництва, пропонуємо робочі документи перевіряючого: Робочий документ перевірки за формою первинних документів з витрат на виробництво продукції рослинництва, який накопичує інформацію щодо наявності у первинному документі всіх обов'язкових реквізитів; Робочий документ перевірки списання вартості матеріалів на витрати продукції рослинництва - накопичує інформацію щодо вартості матеріалів віднесених на витрати виробництва рослинництва за даними обліку та проведеної перевірки з відображенням відхилення; Робочий документ перевірки формування витрат продукції рослинництва – є інформативним документом, що містить дані у розрізі витрат понесених на виробництво продукції за даними обліку та проведеного контролю. Застосування в господарстві запропонованих робочих документів під час проведення внутрішнього контролю витрат на виробництво продукції рослинництва підвищить якість перевірки за рахунок відображення та накопичення інформації щодо об'єкту контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева А.В., Васільєва В.Г. Удосконалення обліку на виробництво та формування собівартості продукції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Випуск 23(1). С. 5-9. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/23_1_2019ua/3.pdf
2. Бугай Н.О. Внутрішньогосподарський контроль як сегмент системи управління підприємством: сучасний стан та пріоритети розвитку. *Ефективна економіка*. 2016. №10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5190>
3. Бутинець Ф. Ф., Шигун М.М., Шулепова С.М., Олійник О.В. Організація бухгалтерського обліку. Житомир: ПП «РУТА», 2018. 576с.
4. Васильєва, В. Г., Коновалова, О. В. і Січева, К. В. Особливості організації обліку доходів і витрат у фермерських господарствах. *Економічний простір*. 2019. (148). С. 116-128. URL: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/156>
5. Васильєва Л. М. Формування системи внутрішньогосподарського контролю в аграрних підприємствах. *Молодий вчений*. 2016. №12.1 (40). С. 655 – 658.
6. Васильєва Л.М. Особливості вибору та обґрунтування облікової політики аграрних підприємств. *Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського*. 2019. Вип. 4. С. 40-45.
7. Васильєва Л.М. Поняття та основні передумови раціональної організації обліку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 14. С. 31-33.
8. Гарасим П.М., Приймак С.В. Організація обліку і звітності : Навчальний посібник. Львів : «Українські технології», 2012. 330 с.
9. Довбуш А.В., Давидовська Г.І. Особливості організації обліку на підприємствах малого бізнесу в Україні. *Інноваційна економіка*. 2020. №5-6. С.162-167. URL: <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/642/710>
10. Єфіменко Т.І. Внутрішньогосподарський контроль: Навчальний посібник. – Харків: УкрДАЗТ, 2013. –313 с. <http://surl.li/notyl>
11. Здирко Н.Г. Державна підтримка фермерських господарств як об'єкт

бухгалтерського обліку. *Економічний часопис* – XXI. 2012. №11-12(2). С.49-52.
URL:<https://ea21journal.world/wp-content/uploads/2022/04/ea-V124-15.pdf>

12. Калюга Є.В., Грищук Г.В. Внутрішній контроль виробничої діяльності малих підприємств: вітчизняна та міжнародна практика. *Економічний вісник університету*. 2023. Випуск №57. С. 51-57. URL: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2023-57-51-57>.

13. Кварцхава О.В. Проблеми законодавчо-нормативного регулювання бухгалтерського обліку в фермерських господарствах. *Ефективна економіка*. 2014. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3243>

14. Коваль Н.І., Мандибуря В.В. Удосконалення організації обліку фермерських господарств: зарубіжний досвід. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Випуск 3. С.877-882. URL: <http://www.global-national.in.ua/archive/3-2015/179.pdf>

15. Кононова О.Є. Організація бухгалтерського обліку: Навч. посібник. Дніпро: ДВНЗ ПДАБА, Вена.: Premier Publishing s.r.o. Vienna, 2018. 102 с.

16. Костенко Н. Політика підприємства щодо обліку. *Податки та бухгалтерський облік*. 2022. № 3. С. 5 – 15.

17. Костецькич Я.І. Удосконалення системи обліку у фермерських господарствах. *Облік і фінанси АПК: освітній портал*. <http://surl.li/qpwx>

18. Кравченко М.В. Теоретичні аспекти обліку та контролю витрат на виробництво продукції у фермерському господарстві. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Випуск 13. С. 576-580. URL: <http://global-national.in.ua/archive/13-2016/116.pdf>

19. Кужельний М.В., Левицька С.О. Організація обліку : Навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 352 с.

20. Кузнецова С. Організація облікової служби на підприємстві. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2018. № 9. С.16-20.

21. Кузь В.І. Організація бухгалтерського обліку: навч. посіб. : ЧНУ ім. Юрія Федьковича : Рута, 2019. 223 с.

22. Кундря-Висоцька О.П. Організація обліку. К., 2017. 223 с.

23. Макалюк І.В. Планування і контроль на підприємстві. КПІ ім. Ігоря

Сікорського. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 241 с.

24. Мартинюк І.П. Теоретичні аспекти контролю діяльності малих підприємств. Обліково-фінансове, інформаційне та мовно-комунікаційне забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи: матеріали I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 26-27 жовтня 2023 р. : Дніпро : ДДАЕУ, 2023. С.88-90.

25. Мартинюк І.П. Теоретичні аспекти контролю діяльності малих підприємств. Обліково-фінансове забезпечення в управлінні економічною стійкістю підприємства: сучасні тенденції і перспективи розвитку / за заг. ред. Губарик О.М., Халатур С.М., Дніпро: Друкарня «Стандарт» (ПП Бойко В.В.) 2023. С.182-192.

26. Меліхова Т.О., Троян О.В., Лауреанти Д.С. Удосконалення методики внутрішнього контролю витрат на виробництво для підвищення економічної безпеки підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. №3. С. 34-41. URL:http://www.investplan.com.ua/pdf/3_2019/7.pdf

27. Мельник К. П. Організація оперативного контролю в сільському господарстві: теоретико-практичні аспекти. *Економічні науки*. 2018. Вип. 9. С. 161-169.

28. Мулик Я. І., Цуркан А. О. Внутрішньогосподарський контроль в системі управління аграрним підприємством. *Ефективна економіка*. 2023. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>

29. Мулик Я.І., Цуркан А.О. Внутрішньогосподарський контроль в системі управління аграрним підприємством. *Ефективна економіка*. 2018. №3. URL:http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2018/66.pdf

30. Наумова Т.А., Акімова Н.С., Чернікова І.Б., Кирильєва Л.О. Загальні основи організації бухгалтерського обліку: навчальний посібник . Х.: ХДУХТ, 2019. 168 с.

31. Островерха Р.Е. Організація обліку: Навч. посібник, Київ: Центр навчальної літератури, 2018. 568 с.

32. Підопригора І.В., Харіна І.В., Кірюшкіна Ю.М. Особливості обліку та шляхи його вдосконалення у фермерських господарствах. *Причорноморські*

URL:http://bses.in.ua/journals/2018/34_2018/43.pdf

33. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Затверджений Міністерством фінансів України 30.11.99 р, № 291. (зі змінами та доповненнями) URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99>

34. Податковий кодекс України, від 02.12.2010, №2755-VI, (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

35. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 "Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.99 р. № 318, (зі змінами і доповненнями).

36. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 зі змінами і доповненнями URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

37. Про внесення змін і доповнень до закону України «Про селянське (фермерське) господарство» URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3312-12#Text>

38. Про затвердження типових форм первинних облікових документів з обліку сировини та матеріалів : Наказ Мінстату України від 21.06.96., №193, URL: http://minfin.com.ua/taxes/-/!news/nnakMinstat_193.html

39. Про затвердження типових форм первинного обліку : Наказ Мінстату України від 29.12.95 р., № 352, URL: <http://surl.li/qrwur>

40. Про затвердження типових форм первинної облікової документації зі статистики праці : Наказ Держкомстату України від 05.12.2008 р. №489, URL:http://www.ukrstat.gov.ua/norm_doc/2008/489/489_2008.htm

41. Про затвердження типової форми первинного обліку № П-2 "Особова картка працівника" : Наказ Держкомстату та Міністерства оборони України від 5.12.2009 р. №495/656, URL:<http://kds.org.ua/blog/pro-zatverdzhennya-tipovoi-formi-pervinnogo-obliku-n-p-2-osobova-kartka-pratsivnika>

42. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08.07.2010 № 2464-VI зі змінами і

доповненнями URL:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>

43. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 № 108/95-ВР зі змінами і доповненнями URL:<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/108/95-D0%B2%D1%80>

44. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України № 4618-VI від 22.03.2012 р. URL:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>.

45. Про трудові книжки працівників: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.04.1993 № 301 , зі змінами та доповненнями URL:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/301-93-%D0%BF>

46. Савченко Р.О., Савченко Н.М., Дем'янюк І.В. Внутрішній контроль: проблеми та перспективи. *Ефективна економіка*. 2019. №9. URL:http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2019/53.pdf

47. Садовська І.Б., Бабіч І.І., Нагірська К.Є. Організація обліку і оподаткування у фермерських господарствах в контексті професійного бухгалтерського судження. *Облік і фінанси*. 2019. № 4 (86). С.45-53. URL:<https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/775342>

48. Ткаченко А.М. Сутність, зміст і місце контролю в системі управління. *Придніпровський науковий вісник*. 2015. № 10 (77). С.49-54.

49. Череп А.В., Юдіна Х.К. Внутрішній контроль діяльності підприємства: генезис та дефініція. *Вісник Запорізького національного університету*. 2023. № 4 (24). С. 68-74.

50. Ярова А. Л., Бойко Д. О. Принципи здійснення внутрішньогосподарського контролю на підприємстві. *Актуальні питання сучасної науки та освіти: збірка наукових праць*. 2022. Вип. № 8. С. 56-65.

51. Umerova H. Internal control system at agricultural enterprises: adaptation of international experience in Ukraine. *National and world financial and economic systems in the conditions of modern challenges*. Collective monograph – Verlag SWG imex GmbH, Nürnberg, Deutschland, 2021. P. 309–319.